

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VSEBINA.

Anton Aškerc: Egiptovske arabeske	120
Vladimir: Bele roke	134
Spitignjev: Večer na morju	138
Dr. Vinko pl. Šercl: Iz življenja starih Indov	139
Vladimir: Vila	140
Ivan Lah: Iz časov romantike	142
Ing. chem. Jakob Turk: Naš vsakdanji kruh	145
Ivan Cankar: Ministrant Jokec	147
Dr. Ivo Šorli: Pomota	153
Listek	157
Književnost:	

Dr. Fran Ilešič: Iz borbe med ilirsko in madžarofilsko stranko. — Naši kulturni delavci v zrcalu Prešernovih poezij. — Minka Govekarjeva: Ruska moderna. — Slovenske narodne pesmi. — Venec slovanskih povestij. — Dumas Ale-

ksandre: Grof Monte Cristo. — R. J. Odavič: Utopljeno zvono. — Dr. Josef Karásek: Slavische Literaturgeschichte. — T. S. Grabowski: Anton Aškerc. — † Jakob Gomilšek. — † Luka Zima. — Čech Svatopluk. — Quis Ladislav. — Znamenit severni Slovan med nami. — Kito Šivela. — Roman Sembratowicz.

Gledališče in glasba:

Slovenska drama. — Slovenska opera. — Risto Savin: Poslednja straža. — Razkošny J. R.: Černo jezero. — V. A. Krilov.

Raznoterosti:

Viljem Rohrman: Poučno potovanje v Švico. — Dr. L. Steuert: Sosedu Razumnika govedoreja.

Naše slike:

Raphael Santi: Polaganje Krista v grob. (Umetn. priloga. — Čilska lepota. (Umetn. priloga.) — L. Arndt: Metanje kamnov v Bosni. — T. Rali: Prodajalka prošnih sveč. — E. Arndt-Ceplin: Z dunavskega močvirja. — Gizis: Sramežljiv model. — Logarska dolina. — Horst-Schulze: Letovišče ob morju. — V. Stefanović: Težavna naloga. — Škofja Loka.

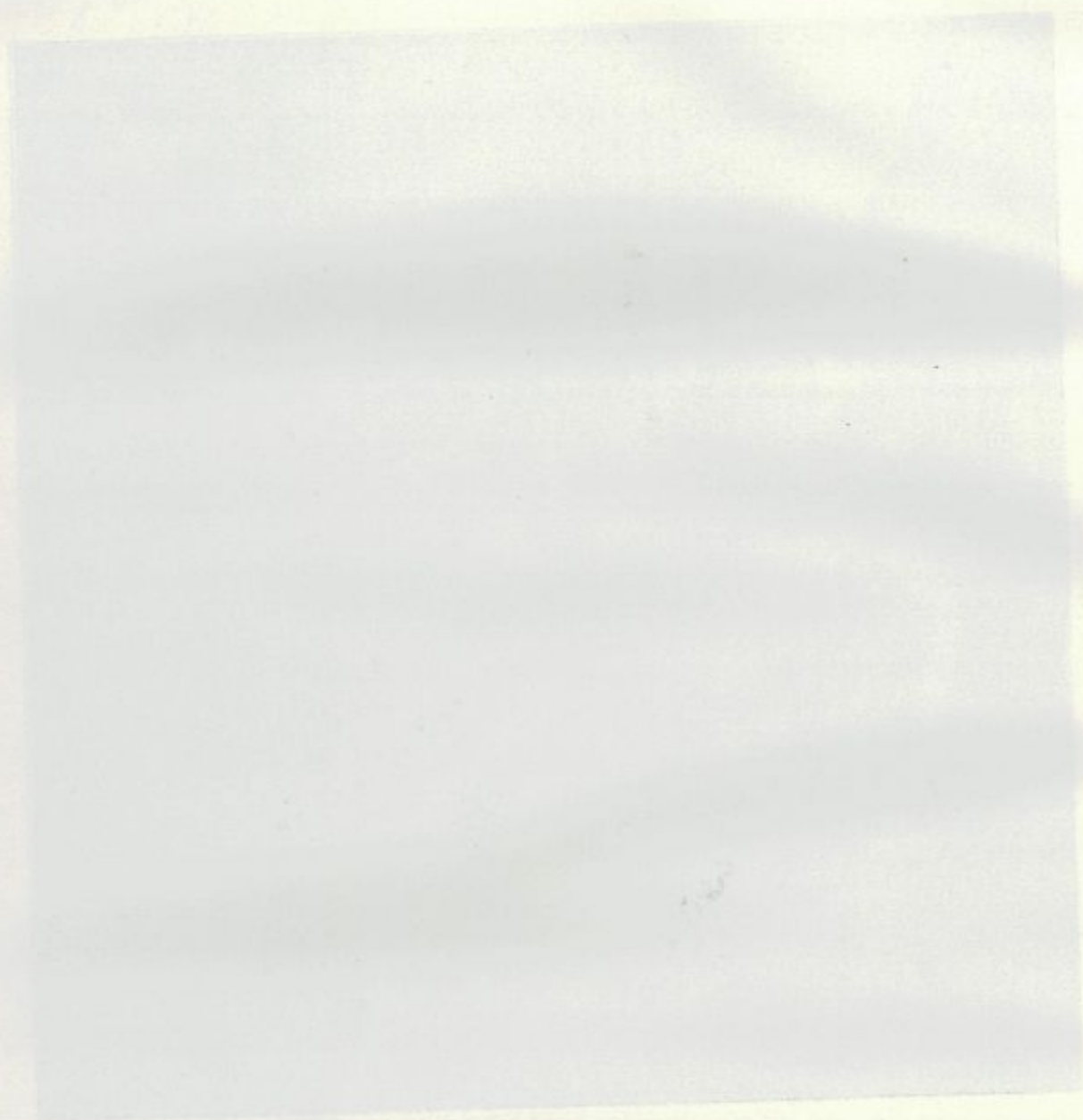
JAVNA PROŠNJA.

Letos se izpolni 50. leto, odkar je umrl češki pisatelj in politik Havliček. Po Glaserjevi „Zgodovini sloven. slovstva“ je leta 1869. izšla v Mariboru knjiga: **Tomšič Anton: Havliček Borovsky. Životopis in politični nazori.** Vzlic vsemu trudu ne more dobiti nikjer več te knjige gosp. dr. Josip Karásek, pisatelj na Dunaju, XII. Schwenkg. 19; zato prosi tem potom vse knjižničarje in posestnike starih knjig, naj mu to knjigo posodijo! Vrne jo z zahvalo.

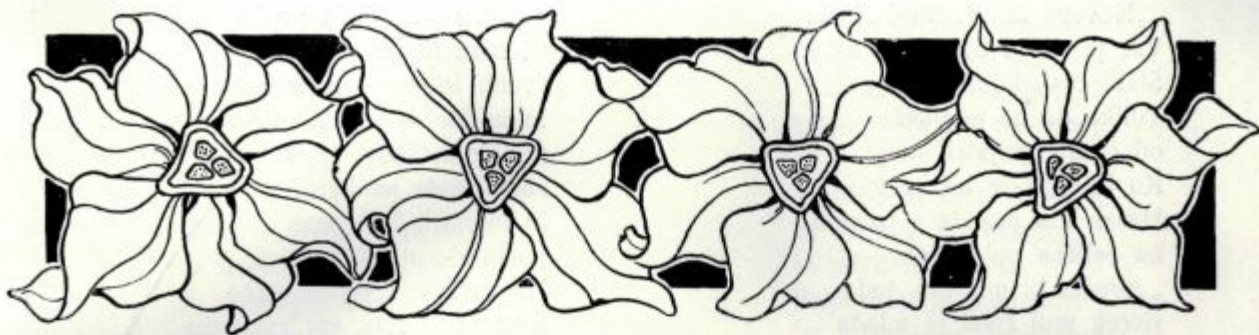

RAFAEL: JEZUSA V GROB POLOŽE.

RAJAN - CELSA V. OROB. POLJSE

EGIPTOVSKÉ ARABESKE.

Spesnil Anton Aškerc.

1. GALEBI.

Na jadranskem morju.

Galebi, vi beli galebi,
pokaj obletavate brod?
Kaj spremljate s kričem veselim
po morju nas daleč na pot?

Galebi, vi beli galebi,
prinašate mar iz daljav
prijateljev naših in znancev
poslednji nam ljubi pozdrav?

2. NA PALUBI.

Na sredozemskem morju.

Sam na palubi. Beli parobrod
peneče brazde reže svojo pot.
In kamorkoli gledam čez obzorje,
pred mano z nebom se poljublja morje.
In vso neskončno sinjemodro plan
obseva solnčnojasni vesne dan.
In duša moja se pogreza v sanje.
Čimdalje globlje se potalja vanje

Kaj smo? Kaj ves je svet? In naša pot
je skoz vseмир ko tak-le parobrod?
Kam plavamo? V pristan li kam neznani?
Povejte modrijani kapitani!
Pa gledam to brezbrežno modro plan.
In globlje duša se pogreza v san.
„Semiramis“ pa dalje, dalje plove,
šumeče brazde orje skoz valove.

3. EGIPČANKI.

Kairo (Ezbekijeh).

Sanjavo gledajo velike
in temne tvoje me oči;
ko lunska noč čarobe polna
pogled tvoj mehki plamení.

O, snemi to kopreno črno,
razgali tujcu svoj obraz!
Le hip, Egipčanka prelestna,
naj vidim ves tvoj čar in kras!

4. UČENI OSEL.

Arabska pravljica.*

Kairo.

Solnce sije opoldnevno
na Kahiro in na njene
minarete vitkorasle.
V senco stare sikomore,
čije dolge veje daleč
segajo po trgu Khadra,
je prijahal na počitek
Hasan osla svojega.

„Allah s tabo, sosed Hasan!“
ga pozdravi malomarno
znanec Ahmet, ki je ležal
kar na tlaku in užival
skromni svoj obed težaški
„Kaj je novega v Kahiri?
Ti pečaš se mnogo s tujci;
vidiš mnogo, slišiš mnogo.“

* Povedal dragoman Ahmet Sulejman.

„Novega ni nič, moj Ahmet.
 Vse je staro. Stara pesem!
 Slabi časi, hudi časi.
 Toliko da ne pogineš
 od gládú, prijatelj moj!
 Ko bi tega -le ne imel —“
 Hasan mu pokaže s palcem
 na oslička poleg sebe —
 „predla bi mi trda, toda
 sivček moj žival je mlada
 in zato ga rad zajaha
 domačin in tujec često.
 Dà, dà, ta -le moj tovariš
 ni tako -le karsibodi . . .
 Veš, kaj čudnega opazil
 sem na njem v novejšem času?
 Kadarkoli nese osel
 tujca mimo obeliska
 ali stene kamenite,
 vselej stopa bolj počasi
 pa ozira se po strani
 po hieroglifih starih,
 po napisih tistih čudnih
 ter ponavlja neprestano
 svoj „i - a“, „i - a“, „i - a“ . . .
 Allah vedi, kaj pomeni
 oslovo vedenje to!“

Kvišku plane s tlaka Ahmet,
 počí Hasana po rami:
 „Ta tvoj osel je talent!
 Pa še velik, nenavaden!
 Tvoj prijatelj sem, zato ti
 pravim, Hasan: Sreča čaka
 te na stare dni, ker osel
 mladi tvoj je kapital!“

„Ne razumem te, prijatelj!
 Ni lepo, da si pošalil
 se iz sive glave moje!“
 „Kdo se šali? . . . Ta tvoj osel
 se zanima za književnost,
 za pesništvo, za umetnost;
 za napise se zanima,
 za hierogliffe tiste!
 Rad bi čítal jih, kakopak!
 Slišal sem, kaj vse stoji tam:
 Svete pesmi tisočletne,
 faraonov modri reki
 in tak dalje, in tak dalje . . .
 Vidiš, in zato svetujem
 ti, da pošlješ osla v šolo.
 Kar na univerzo ž njim!
 V slavni El - Azhár ga ženi!
 Tam tvoj osel se navzame

vsega znanstva in postane
 učenjak in pa estetik,
 svetih tekstov moder kritik.
 In ne bo več nosil tujcev
 niti domačinov, nego
 sedel bode na katedru
 in tolmačil bo poete
 poslušalcem ukaželjnim!
 No in ti boš vlekel plačo
 lepo zanj! Res, kar zavidam
 te za težke svetle piastre!“

In molčé posluša Hasan,
 kar mu pravi dobri Ahmet,
 in zamišljen gladi osla
 po ušesih. V duhu svojem
 pa že vidi v rožnih barvah
 pred seboj življenje novo.
 Lahko bo si nakupával
 živeža poslej na trgu
 za družino mnogoglavo,
 dasi huda je draginja
 v El - Kahiri, saj tovariš
 osel zanj bo služil piastre . . .

„Dobro Ahmet! Pa poskusim!“ —
 kakor v sanjah reče Hasan —
 „Jutri ga poženem v šolo.“

Kar govoril, to je storil.

Na dvorišču El - Azharja,
 kjer na tlaku marmornatem
 pod arkadami sedijo
 pri učiteljih dijaki
 in učijo se korana
 in arabske vse modrosti,
 se prikaže stari Hasan
 tisto jutro navsezgodaj
 z brihtnim mladim oslom svojim.

Ko bi trenil, uk prekine
 se in tisoč radovednih
 se očij obrne v osla.
 Krik in vik in smeh razlega
 se po slavnem El - Azharju.
 Zmešan, plah stoji tam Hasan,
 poleg njega mladi osel
 ves ponižen vam poveša
 dolge uhlje in ne upa
 se ozreti po dvorišču . . .

„Kaj bi rad, moj ljubi Hasan?“
 rektor sam pristopi k njemu.

„To in to! . . . Talent sem našel
 v oslu tem -le! Naj študira,
 sem si mislil . . . Moj prijatelj

Ahmet pravi, da utegne
kdaj postati še književnik
in pa kritik duhovit,
če v tej slavni šoli vaši
nauči hieroglifskih
se skrivnostij moj osliček . . .“

Stari rektor se popraska
za ušesom in pogladi
si zamišljen sivo brado
Zaigra smehljaj mu lahek
okrog usten za trenutek.
A nato z vsem dostojanstvom
resno reče Hasanu:
„Hm, slučaj ta ni vsakdanji! —
Resda, resda, nenavađen!
Sicer slavna univerza
naša je imela dosti
že različnih poslušalcev,
ali tak slučaj je prvi,
kar spominjam se . . . Pri bradi
Mohamedovi! Ne, osla
ni še bilo v El-Azharju!
Toda, kaj je nemogoče
Allahu!? . . . Poskusim, Hasan!
Sprejemem ga med poslušalce.“

In zgodilo se je čudo;
izpolnila se prerokba
Ahmetova je do pike.

Naglo so minula leta,
naglo kakor pihne samum
črez razbeljeno puščavo.
Sedemkrat je Nil preplaval
in pognojil polja ravna.
Osel Hasanov dovršil
univerzo je arabsko,
slavni El-Azhar.
Vtepli v glavo so mu trdo
znake vse hieroglifske.

In naredil je izpite
in postal je literat.
A diplomo je napisal
rektor oslu kar na hrbet.

In posvetil se je slovstvu.
In razlagal na katedru
je mladini alkoran.
Priporočal je ponižnost
ter udanost v slepi fatum.
In tolmačil je rigaje
in ocenjal dan za dnevom
poezijo egipčansko
in poete vse arabske
je prerešetal v šoli
mladi kritik dolgouhi.
In čim lepše črke videl
v kaki knjigi je pesniški,
večji zdel se mu je pesnik
sam in više cenil vselej
poezijo je njegovo.
In kar trlo poslušalcev
se je k njemu prve tedne,
saj po vsem arabskem svetu
je raznesla se novica,
da v Kahiri zdaj tolmači,
poezijo pravi osel.
Ali kdor ga čul je enkrat,
ta se nič več ni povrnil.
Po kavarnah pa kahirskih
govorili so dijaki:
„Hasanov učeni osel
je natlačil v letih sedmih
sicer si veliko v glavo,
ali kadar ódpre gobec
in razlaga poezijo
in ocenja nam poete,
vemo brž, da tak neumno
govori pač res le — osel.“

5. POD PALMAMI.

Memfis.

Na trati kakor Beduin
počivam v senci sred pustinje
pod palmami, pod palmami . . .
Nebo nad mano jasnosinje.

Pod palmami, pod palmami,
pod solncem afrikanskim žgočim;
pod palmami pod vitkimi,
pod solncem južnim in pekočim.

Kako vse tiho kroginkrog . . .
Zelene palme le šumijo
z vršiči v vetru med seboj
mi vztočno svojo melodijo.

LEO ARNDT: METANJE KAMNOV V BOSNI.

T. RALI: PRODAJALKA PROŠNJIH SVEČ.

BELE ROKE.

Spisal Vladimir.

Gričarjev Fortunat je bil božji dar neznanega pokolenja. Župan ga je vzel za svojega in župnik mu je dal pri krstu blagoglasno ime pobožnega blagovestnika, da ga zaznamuje na tem svetu, ki ne zna ceniti dejanskih zaslug svobodne ljubezni.

Ker dar modrosti ni našel prostora v obilnem kapitolu njegovega telesa, se nihče ni mnogo trudil z njegovo vzgojo in izobrazbo. Ko je obložen s kljukami zapustil začrnjeni in vegasti hram vaškega vseučilišča, se mu je z vpoštevanjem posebne protekcije župana Gričarja enoglasno izročilo žezlo in oblast srenjskega pastirja.

In tako se je zgodilo, da je začel Gričarjev Fortunat dan na dan samevati z mukajočimi drugovi na prostranem vaškem pašniku; ležal je na hrbtu pod leskovim grmom, poslušal cingljanje zvoncev, begajočih semtertje, kličečih se in odgovarjajočih si med seboj, in pulil trdo, gosto travo, ki je rastle naokoli. Včasih je zrl v globoki sinj neba, sledil oblačkom in lastavicam in

ugibal, kaj se pač utegne širiti tam za tistim širokim modrim platnom, ki je tako gladko in krasno in brez gub razpeto vse prekinpek . . . Raj? . . . In slikal si je boga očeta s častljivo brado, sina z bridkim lesom na rami in svetega duha, kakršen je v oltarju, ko stoji v zraku na glavi in se ne gane in ne zamahne z belimi krili, stoji nepremično in ne more nikamor . . .

Vsa njegova duša je bila prepojena s sladkimi mislimi narave. Ljudi se je izogibal in njihove družbe ni iskal. Kdo izmed njih bi mu pač mogel povedati toliko, kolikor tista temnozelena grmovja, preprezajoča pašnik od meje do meje, duhteči azur nad tratami in vse tisto bajno šumenje in šelestenje, tista tajnostna pesem, slišna le takrat, če v neobljudeni samoti prisluhne pobožno uho? . . .

Le ob nedeljah se je pokazal med svet. Oblekel je nov, skrbno okrtačen suknjič z debelimi gumbi, ves se je praznično odel in obul visoke škornje, spodaj gosto nabrane in zlikane vse prekinpek kakor zrcalo. V desni žep je vtak-

nil veliko rdečo ruto z rumenimi pikami in prastar molitvenik z lesenimi platnicami, preoblečenimi z usnjem, v katerem so bile črke ogromne in starodavne, besede častitljive in svečane in strani vse mastne že in oguljene . . . Tak je stal med mašo v zakristiji, stiskal se za vrata in molil. Kaj so šepetala njegova usta, tega sam ni znal; ali neizrečeno gorko in milo mu je postajalo takrat v duši, ki se je širila in razprostirala in objemala bele oboke in tiste zakajene oltarje z resnobnimi, pozlačenimi svetniki . . .

Skozi visoko, zamreženo okno onstran zakristije, na desni strani glavnega oltarja, se je videla grajščina z velikimi okni in sivozelenkastim balkonom nad vrati, do katerih je vodila po belem pesku vozna pot skozi vrsto lip. Okrog grajščine se je širil park in njegove stezice so vodile doli do Fortunatovega pašnika.

Pripetilo se je po dolgem, dolgem času, da se je tam nastanil lastnik, star, čemerren grof z valovečo belo brado, in pripeljal je s seboj dvoje mladih hčer, o katerih so pravili, da je druga lepša od druge.

Stari grof ni hodil v vas. A grofici sta prišli že prvo nedeljo s svojo odgojiteljico k deseti maši. Sluga je prinesel za njima dva lična mala stolčka iz trstik, ki sta se dala zložiti in postaviti. Postavil jima je ta dva stolčka, izročil molitvenika, in grofici sta sedli in v molitvi povesili svoje lepe oči.

Globlje se je stisnil Fortunat za vrata. Sram ga je bilo zijati, kakor je zijala na belooblečeni dekleti iz gradu vsa srenja, odpiraje usta in oči in natezaje svoje vratove. Toda njegove oči so bile nepokorne in češče in češče so mu uhajale k njima.

Bili sta krasni kakor zora, temnolasi in temnooki, toda starejša mu je ugajala bolj: bila je šibka in vitka kakor jelka v gozdni dolini, tako da se je pripodila po Fortunatovi glavi čudna misel, če se ne bi ta nežna, šibka stvarica združila in zakrvavela, ako bi jo on pritisnil s svojimi širokimi rokami na orjaške prsi in na debele gumbе svojega suknjica . . . In dasi se je prestrašil te svoje misli, ki je bila tako blazna in predrzna, vendar so mu zopet in zopet uhajale oči, blodeče po vitkih udih njenega telesa, obdanega z oblakom svile in zavitega v nevidno meglo božajočih vonjav.

Oči so mu blodile po bisernem tilniku gorindol, od meje las, ki so bili v svilnatem vozlu zaviti navzgor, pa do tjakaj, kjer so se blestela bela pleča skozi čipke in prozorno tkanino. Obstajali so mu pogledi na licih, ki jih je njegova

pregrešna misel drzno primerjala z leseno bogorodico v glavnem oltarju, na polprozornih vekih, na rahloprivzdignjenih obrvih in na ustnicah, ki so bile tako nežne in mile in so hip za hipom rahlo vztrepetale. In zastrmele so Fortunatove oči, ko so se vsesale v njene drobne roke, v alabastrnočisto polt dlani in drobnih prstkov, prepreženo z jedva vidnimi senčicami žil in kroinkrog objeto od zlate zapestnice. Ob pogledu na te bele roke je postalo Fortunatu tako bajno in opojno v grudih, da se je zbal, da zakriči od te velike sladkosti, in je pozabil na vse drugo in glupo zastrmel iz svojega kota v tiste bele, bele roke.

Zdaj ni več videl bisernega tilnika in ne baržunastosvetlih las, prepletenih z drobnimi, rdečimi trakovi. Nič več ni iskal pod tančico deviških pleč in luči oči pod polzaprtimi veki in gibanja vitkih udov pod svilenim oblakom. Zanj so živele in dihale, zibale se in sijale srečo in raj okrog sebe samo te čarobne roke.

Fortunat se je zaljubil v tiste bele roke grofice Anete in v vseh sanjah njegovih noči so se gibale mehko in blago ob njegovih ustih; na paši se je zaziral v zrak in gledal je njih alabastrno polt pred seboj in sledil plahim žilicam, ki so se modro svetlikale semtertja preko dlani in preko tenkih prstkov z rožnatimi nohti.

Ljubil je grofico Aneto zaradi njenih rok in mislil je le nanjo vse dni in vse noči. Še manj je govoril nego prej in še bolj se je izogibal ljudi in iskal samote, da je mogel zapreti oči in sanjati o njeni podobi.

Od teh brezumnobujnih sanj brez misli in ugibanja je bilo bolestnotesno v Fortunatovi duši. In dasi je bila ta bolest kakor bolečine norca, ki vzame nož in mesari po lastnih prsih, vendar mu je bledeel obraz in plaho in resno so ga gledali domači, ko je sedel zvečer za mizo, ne da bi se pritaknil skleda, niti žlice, strmel v kot, pregibal ustnice in nemirno šepetal neslišne besede.

Ni ga pekel greh, da v božjem hramu moli žensko lepoto in minljivega telesa meseno prelest; ta kakor ona pobožnost v njegovi duši sta bili isto — zamaknjeno, otroškoplaho strmenje pred nečem neznanim, tujim, nedosežnim in nerazrešnim.

Tiste dni pa je nekoč podil na paši naga živo kravico in ko jo je prignal do črede, ki se je družno pasla tam ob mahovitem lesenem plotu grajskega parka, je zamišljen obstal in zasanjal. Jako slikovita je morala biti njegova stoja, kajti vzdramil ga je srebrn dekliški glas, kakor bi kdo potresal drobne kraguljčke; in ko se je ozrl, je

zagledal ob plotu mladi grofici. Aneta je merila nanj z nekako črno škatljico, ki je imela spredaj majhno okroglo luknjico in dvojne oknice s svetlimi okovi.

Fortunat ni vedel, kaj to pomeni. Črne škatljice se ni prestrašil, toda pogled na bele roke, ki so držale čudni priroj, ga je navdal s pijano grozo, da se je hotel tavaje odstraniti. Takrat pa je zaslišal klicanje — in dasiravno ni umel nemškega jezika — vendar mu je tajnosten glas popolnoma pravilno razložil pomigavanje groficih rok, da naj se vrne in mirno obstoji. Ubogal je trepetaje; grofica Aneta je nastavila črno škatljico, pritisnila nekam, škrtnilo je za svetlimi okenci in končano je bilo. Grofica je segnala v žep in mu pomignila bliže.

Nehote je pristopil Fortunat, povešaje strmeče oči na tiste prelestnobeke roke z vitkimi prstki in plahimi, modro se svetlikajočimi žilicami. V žep je segla čarobna roka in se zopet prikazala ter ponudila Fortunatu svetlo kronico. Mehanično je segel Fortunat po kroni, a roka se mu je tresla in mesto za krono, je prišla nehote za tiste vitke prstke z rožnatimi nohti. In mahoma se je zgodilo, da so se Fortunatu od razkošja zaiskrile oči in so mu zahrepenela usta in se sklonila do dlani, prepreženi s plahimi žilicami. Niso se vsesala usta, le dotaknila so se gorke polti, dišeči po parfumu in v opojnodrhteči grozi obstala nad njo, da je grofica Aneta začutila vlažno in gnjusno na svoji roki. Odtegnila jo je, da je padla kronica na tla, zažvenketala ob štoru in se zasvetila med rumenkastozelenim mahom.

„Fi donc!“ je vzkliknila grofica Aneta, zasmejala se in stopila nazaj, da odide po senčni stezici. In takrat se je še enkrat ozrla na pastirja, ki je stal nepremično, sključen in sklonjen kakor prej, z izgubljenimi očmi, trepetaje od razkošja in premikaje ustnice, kakor zamaknjen.

„Fi donc!“ je bila zaklicala grofica Aneta, zdaj pa jo je spreletelo, oči so se ji razširile pod polzaprtimi vekmi in obrnila je glavo stran, zakaj škrlatno ji je šinilo v obraz . . .

— Fortunat ni vedel, koliko časa je stal na mestu; zemlja se je majala okrog njega in leskovo grmovje in majali so se bori na griču in bele ovčice na sinji trati neba. Sklecnile so se mu noge in sesedel se je na tla ter zagledal srebrno kronico; izbulil je oči, ne da bi jo pobral. Položil je prst na čelo: „Ali ni ničesa rekla? . . . Dà . . . In kaj . . . Kaj je bilo to? . . . Tiste sladke, sladke besede? . . . Fi . . . ah! . . . Fidon . . . Fidooon . . . da, tako čudno skozi nos je zategnila nazadnje.

„Fi donc!“ je vzkliknil Fortunat radostno, da je šel odmev od griča do griča. „Fi donc!“

Kaj more to pomeniti drugega, kot blagor, lepoto in raj? . . . Kaj drugega more pomeniti, ko je tako sladko zazvenelo iz tistih prelestnih ust, ko so njegove ustnice hrepenele nad belo poltjo njene roke?

„Fi donc!“ je bil od zdaj naprej Fortunatu izraz najvišje zemeljske sreče, edina beseda, katere je bil zmožen v svojih sanjah o grofici Anete belih, belih rokah . . .

„Fi donc!“ je šepetal v samoti sam pri sebi, „Fi donc!“ je odgovarjal šelestenju vetra med leskovim grmovjem, „Fi donc!“ nezemeljskim besedam, ki so se lovile v šumenju samotnih vrhov . . . „Fi donc!“ si je prepeval po vseh znanih mu napevih, „Fi donc!“ po melodijah, ki jih ni še slišalo in jih ne prenese človeško uho.

Poslušali so ga doma, ko so molili rožni venec in je strmел Fortunat v temo najoddaljenejšega kota in mesto molitve s pobožnim licem odšepetaval nerazločne besede: „Fi donc . . . fi donc . . . fi donc! . . .“ In uganili so, da Fortunat blazni . . .

In zgodilo se je v nedeljo, ko je stal Fortunat za zakristijskimi vrati, da je postalo grofici Aneti naenkrat strašno in bolešno. Čutila je, da je lega njenih rok neznosna in neumestna; a ko jih je položila drugače, je bilo zopet tako. Nehote se je ozrla in takrat je zagledala za seboj dvojne srepnih, brezumnih oči.

„Fi donc!“ je v blaznem šepetu jedva slišno priplavalo do nje.

Stresla se je grofica, da so se spogledali ljudje. In odšla je s sestro pred koncem maše.

Drugi dan je prikorakal grajski oskrbnik in ostal par trenutkov sam z županom očetom. Po njegovem odhodu so poklicali Fortunata v sobo; iz radovednosti se je zbralo vse, kar je bilo domačinov in služinčadi. In ljuto je pogledal oče Gričar Fortunata ter dejal:

„To imam od norca zabitega! Na njivi sem ga pobral in v zahvalo mi dela ta kravji smrdljivec sramoto! Gospode ne pusti pri miru, da moram še jaz poslušati besede zaradi tega! Uh! teslo preklemsko! . . . Ali veste, kaj je naredil? V grofico se je zaljubil, da se mu vrti v možganih kakor v žitnem mlinu! Haha! Poberi se in glej, da se ne predrzneš več k drugi maši; za kravje pastirje je tudi zjutranja dobra. Bedak! Marš ven! . . .“

„Hahahaha! Grofica! . . . O! . . . Glejte si no zatelebanca! Hahaha . . .“ so se zakrohotali

E. ARNDT-ČEPLIN: Z DONAVSKEGA MOČVIRJA.

za njim. In Fortunat je bežal in se skrila kakor pes, ki so ga pretepli z bičem.

Od tistih dob je bil še bolj mračen in potrta. Njegove oči so bile oči zveri, ki bi rada raztrgala vse, kar ji pride nasproti, in škrtla z zobmi in se peni od srda, a se boji . . . Takšen je bil Fortunat, kadar je gnil živino na pašo in so ga dražili glasovi, kličeči za njim:

„Hoho! Gospod grof! . . . V princeso se je zagledal! Aha! . . . Zatoorej . . .“

Storil pa ni nikomur ničesar. Le kadar je ležal sam na paši pod leskovim grmom in zrl v tisto kruto, brezsrčnosinje nebo in je bila v njegovih duši polujasna gotovost, da ne bo nikdar več gledal tistih belih, belih rok, tedaj je zaril obraz med travo in prste v prst, skrčil telo v brezbesedni muki in zatulil kot volk . . .

Nekoč je bila v vasi slavnost in po slavnosti so vinjeni fantje za stavo plezali na postavljene visoke mlaje. Toda bilo je previsoko in pregladko, trudapolna pot, in nihče ni došel do vrha. Mimo pa je prišel Fortunat s svojo čredo in dejal je, da si upa. Sam ni vedel, kje je vzel ta pogum.

„Dobro! Pa plezaj! Plezaj, grof! . . . Grof splezal na mlaj! Haha! Ali ste slišali? Dobro . . . Pil ga boš iz čebra, če prideš gori!“ so mu obljubljali.

Nemo je Fortunat odgnal živino in se vrnil k fantom. Odložil je suknjič, si pomel roke in splezal kakor mačka na mlaj. To je znal od nekdanj.

Vse je zrl za njim. Sredi pota je za hip obstal.

„Ako se vrneš, predno prideš na vrh, te ubijem, hudič!“ je zaklical nekdo. In Fortunat je plezal dalje in hropel, da se je slišalo doli do gledalcev.

Na vrhu je bil in zagrabil je za prvo vejo. Smeh in vesel krik ga je pozdravil od spodaj.

„Dobro, grof! Dobro! . . . Ta pa zna, ta!“ . . .

Tedaj pa se je Fortunat ozrl preko vasi, prikrivši si oči z desnico. Tako svobodno in jasno, kakor v tem trenutku, mu še nikdar ni bilo pri srcu. Vsenaokrog bele, s slamo krite hiše in strehe, črne od starosti in zelene od mahu. In zeleneče drevje in bela cerkev med njim. In spodaj množica, ki strmi kvišku k njemu in ga občuduje! Ah! . . .

Pogledal je proti gradu. Po beli cesti nizdol je drdrala kočija in belo in krasno se je peljalo v nji.

Zaškrtnil je Fortunat z zobmi. In vedel je jasno in natanko, da si mora odpeti usnjati pas. Vedel je zdaj, da je le zato priplezal gori, da naredi iz tega pasu zanjko, in jo priveže k veji in kroginkrog debela, ki je bilo tam že precej tenko. In ko je imel glavo v tej zanjki, je vedel, da dela to, kar mora in mora biti . . . Naj kriče spodaj! Tako!

Še enkrat je zagledal leskovo grmovje, razpregajoče se od meje do meje, še enkrat je zaslišal tiste nezemeljske besede, tisto tajnostno pesem, lovečo se v šelestenju samotnih vrhov in še enkrat je bilo mehko in blago pred njegovimi usti, alabastrnabelo in prepreženo s plahimi, svetlikajočimi se žilicami, še enkrat je povzdignil glas in zaklical „Fi donc!“ tako koprneče in polno ljubezni, kakor zacvili pes pred nogami gospodarja . . .

Nato se je spustil in obvisel . . . Spodaj je zatulila stoterna groza, a Fortunatu je bilo blago in svobodno . . . Izbulil je oči v nebo in jezik je pokazal na zemljo.

VEČER NA MORJU.

Sinje gore so zasnivale . . .
Mrak nad morjem se prostira,
v oceanu solnce se je skrilo,
dan umira . . .

Dan umira nad valovi . . .
Jadro v dalji tam je zablestelo,
zasvetilo, kot gasneča iskra
zažarelo . . .

Zažarelo je nad morjem sinjim,
nad brezmejnim, nad šumečim,
kot devojka pod poljubom prvim
vsem drhtečim . . .

Vse brez mej, brez dna, brez konca —
in le eno samo hrepenenje
daleč, daleč . . . Kam zakoprnelo
si, življenje? . . .

Spitignjev.

IZ ŽIVLJENJA STARIH INDOV.

Črtice. Spisal ruski državni svetnik in vseučiliški profesor dr. Vinko pl. Šercel.

Jako pogostoma so se Indi tudi pritoževali nad krivičnostjo in nestalnostjo usode, kar jih je tudi krepilo v njih pesimističnih nazorih: „Reveži imajo proti svoji volji mnogo otrok, bogatini pa nimajo sinov“ (Mahabh, 12, 856) in poleg tega: „Reveži žive brez beliča do sive starosti, a ljudje iz bogatih rodbin mrjejo kakor metulji.“ Slično: „Krasotice se najčesteje udajajo podležem, srce kralja je navadno okrutno, bogastvo se drži skopuha, oblaki rosijo svoj dež na gore in na morje“ (Pančat. 1, 310). Da ima vse na svetu svoje nedostatke, pripisujejo Indi neomejeni oblasti usode; zato tudi grajajo stvarnika vesoljstva, da je napravil vse pomanjkljivo: „Luna ima, kot je znano, pege, na lotosovem stebelu je trn, lasje sivé, morska voda ni pitna, učenjaki so po navadi siromaki, razum prihaja šele z leti — res je, stvarnik nima razsodka!“

Po mislih Indov visi zagonetna sila, strašna zaradi svoje neizsledljivosti, tajinstveno nad življenjem vsakega človeka in mu deli po svoji volji srečo ali pogubo; človek pa nikakor ne more odvrniti pogubonosnih udarcev usode. Zato ima pri Indih, kakor pri vzhodnih narodih sploh, predstave o usodi odločno fatalistovski značaj. Prekrasno izraža to misel izrek Pančatantra (2, 183): „Celo vrsto črk nam je stvarnik napisal na čelo, katerih niti velik modrijan s svojo modrostjo ne izbriše.“ Ista misel se z drugimi besedami razlaga v Subhašitaratnakari (69): „Spústi se v pekel, zarij se v zemljo, loti se kupčije, pogumno se odpravi na morje ali v tuje kraje, služi z mečem v roki na knežjem dvoru: ako je usoda proti tebi, potem, dragi moj, boš le s trudom nasitil svoje telo.“ Kako težavno se je boriti s sovražno usodo, nam osvetljuje v Pančatantri (2, 87) značilna primera: „Revni karp je izpolzel iz krute roke ribiča, ki ga je bil ujel, a v istem hipu je padel zopet v mrežo; srečno se izmotavšega iz mreže je požrla čaplja. Kadar nam je usoda sovražna, kako je mogoče tedaj uiti nesreči?“ Tajinstvena sila usode, ki se pogostoma popolnoma nepričakovano vrže na nas, se jako poetično opisuje v kratkih sanjah bučelice (Bhramarašt. 8): „Mine noč, prišla bode rudeča jutranja zarja, vzide mi solncece in odpro se prelepi lotosi.“

(Konec.)

Dočim pa se je bučelica, zaprta v cvetlični čaši, zibala v takšnih sanjah — gorje! — je neki slon utrgal lotos!

Vendar pa Indi pri vsem svojem fatalizmu nikakor niso dopuščali, da bi usoda in njen skrivnostni vpliv na ljudi delala trud in delo človeka popolnoma brezuspešnim. Po indijski veri v metempsihozo t. j. v selitev človeške duše v telesa drugih ljudi ali živali, je treba smatrati za usodo človekova lastna dela, katera je doprinesel v svojem prejšnjem življenju in za katera prejema v tem življenju zaslužen plačilo ali kazen. Po tej veri smo sami krivi svoje usode, dasitudi se tega ne zavedamo; zato pa si vsaj lahko v tem življenju s pobožnimi in bogoljubnimi deli zagotovimo boljšo osodo v bodočem. V mnogoštevilnih izrekih se izraža misel, da z odločnostjo in lastno energiško delavnostjo vplivamo na svojo usodo ter jo bistveno izpreminjamo v svojo korist. „Ne odpoveduj se lastnemu delu in ne misli: „usoda dela to!“; kdo izžme brez lastnega truda olje iz sezamovih zrn?“ (Hitop. 29); ali: „Odločneža podpira sreča, zakaj „usoda! usoda!“ tako kričé samo bojazljivci. Pusti usodo! Trudi se, kolikor ti dado moči! Tvoja krivda ne bode, ako ne prideš iz boja kot zmagovalec!“ (Pančat. 1, 221). Zato ima pri Indih zgolj vera malo vrednosti, bolj od vsega si prizadevajo za dobra dela, ki človeka niti po smrti ne zapusté. Treba je tudi venomer poslušati glas vesti, katero bistroumen pesnik krasno naziva starega puščavnika v srcu: „Ako misliš, da si sam, potem ne poznaš starega modrijana, ki prebiva v tvojem srcu; saj grešiš v navzočnosti tistega, ki vé za zla dejanja.“

Moralisti često svaré pred malopridnimi in brez značajnimi ljudmi, katere primerjajo bistroumno s komarji: „Pred očmi leta k nogam, zadaj te pika, milo in hinavsko ti brenči nekaj v uho, a zapazivši nepokrito mesto, se takoj zarije tja; komar je v vsem prava slika malopridneža!“ (Hitop. 1, 82).

Zamišljeni Indi se čudijo nad neizmernim številom malopridnežev in zlih ljudi na svetu, ker je po njihovih besedah „zemlja prenapolnjena z živino v človeški podobi, t. j. z malopridneži, ki jedo meso, pijo žganje, a niti ne znajo čitati.“ Razlika med malopridnim ali puhlim človekom in

človekom plemenite nravi se krasno izraža v primeri med psom in slonom: „Pes maha gospodarju z repom nasproti, meče se mu k nogam in ležeč na zemlji mu kaže svoj odprti gobec. Plemeniti slon pa gleda mirno predse in je šele po mnogih laskavih besedah“ (Hitopad. 2, 40). Izkazovati zlobnežem dobrote, je zapravljen trud, zakaj „kdor izkazuje malopridnežu dobrote, ta razmika zrak, prizadeva si, da bi naslikal sliko v vodi in hoče veter umiti z vodo.“ O uradnikih, ki so v stari Indiji zaradi svoje lakomnosti in grabežljivosti uživali jako slab ugled, se govori že v zakonih Manu (7, 123): „Vladni uradniki so navadno malopridneži in si prisvajajo tujo lastnino; kralj naj varuje pred njimi svoje podložnike.“ V Hitopadesi (2, 104) se uradniki celo primerjajo s škodljivimi turi (đuštavrana), ki šele tedaj spustijo gnoj, če se jih krepko stisne.

Neumnost je bila Indom ena izmed najgrših in najzoprnejših človeških napak in zato so dajali moralisti bedakom odkritosrčen svet, naj vsaj v družbi držé jezik za zobni, ker je molk njihov edini nakit. Za bedaka imajo predvsem tistega, kdor se ni naučil niti slovnice, niti znanosti ali kakoršnekoli umetnosti. V Hitopadesi se izkušeni Pandiš loteva lenega mladeniča: „Aj, aj, sinko! Ti se nisi ničesar učil, samo pohajkoval si ponoči! Sedaj sediš brez pomoči sredi učenja-kov kakor krava v blatu!“ Človek, ki nima nikake višje naobrazbe, služi moralistom v posmeh in v predmet pikrih ukorov: „Kdor se ne bavi niti s pesništvom, niti z glasbo, niti s kakoršnokoli drugo umetnostjo, je prava živina, kateri nedostaja le še repa in rogov; najvišja sreča, katere more postati deležen, je ta, da ostane priživiljenju, ne da bi jedel travo“ (Bhartrhari Supl. 2). Nepopravljivost glupca, na katerega ne vpliva

nobena vzgojevalna metoda, se nad vse umestno in izvirno riše v sledečem izreku: „Pasji rep, ki so ga mehčali, drgnili, mazali in z motvozi obvezali, je imel, ko so ga čez dvanajst let razvezali, zopet svojo prejšnjo podobo!“ (Hitop. 2, 136). Kdor ne uporablja potrebnih sredstev v dosego svojega cilja, kdor ne skrbi, da izpolni s svojim poklicem zvezane dolžnosti ali kdor jih zanemarja, kdor se ne ravna po dejanskem položaju stvari, tega smatrajo Indi za bedaka: „Lakomen berač, reven zaljubljenec, slaboten babjak, neumen asket in grda vlačuga brez koketnosti“ spadajo po njihovem mnenju tu sém. (Subkaš. 161.). Prazna ošabnost in nepristna, pritvorna učenost se jako umestno riše v sledečem izreku: „kakor osel, ki nosi na hrbtu sandalovo drevo, ve za težo svojega bremena, a ne pozna sandalovega drevesa, tako tudi tisti, ki so čitali mnogo knjig, a niso zasledili njih smisla, nosijo oslovska bremena“ (Sušruta. 1, 13). Jako humorističen je opis neumnih kmetov, ki smatrajo v svoji omejenosti slona za nekoristno stvar in izrekajo takšnale mnenja: „Volne ne daje in ni niti za ježo niti za molžo; njegovega ogromnega trebuha nikakor ne nasitiš, krmi ga, kakor hočeš, če prav bi listje tlačil vanj, kako hočeš spraviti vrečo na njegov visoki hrbet? Kdo ga kupi za nekoliko beličev? Nočemo ga poznati.“ Ne brez humorja navajajo Indi v podporo stavka „Ni nesreče brez sreče“ citate v prilog navidezno paradoksnemu mnenju, da je na svetu jako ugodno, če je človek bedast: „Bedak ima osem vrlin pred drugimi: on je brez skrbi, mnogo je, jako klepetav je, lahko spi podnevi in ponoči, ne razmišlja o tem, kaj je zakonito in kaj nezakonito, ravnodušen je v časteh in v sramoti, na vsakogar gleda z višine in živi dolgo.“

VILA.

Vrba sklanja tenke veje,
zrak šepeče, šelisti, —
in v globinah koprnečih ...
čudotajnostne oči ... —

Brez valov, brez kolobarjev,
samcat sam leži ribnjak:
... siv je grad ... in smreke črne ...
in na sredi bel oblak ... —

Proč! — Zaman! — Roke strupene
segajo ... korak ... haha! —
Le korak ... Tam ... hosta črna, —
sivi grad, — azur brez dnà! — ...

Vladimir.

GIZIS : SRAMEŽLJIV MODEL.

LOGARSKA DOLINA.

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Lah.

6.

(Dalje.)

Popolodne se je Poljanec odpeljal na Mlinsko. Zdelo se mu je prijetno, da se je tako naključilo, da je imel opraviti v gradu in se tako lahko seznani z ondotno družbo. Začel si je vihati brke in se zagledal v okolico. Na kozlu je sedel Roš in počasi priganjal konja; njegov široki hrbet se je enakomerno zibal naprej in nazaj. Ko sta prišla na polje, je videl Poljanec precej daleč na poljski stezi dva jezdecov iz gradu, ki so ju bili srečali že zadnjič, ko so se vračali iz Podleske. Jahala sta vštric. Videti sta bila zelo dolgočasni prikazni; Poljanec se je nehote spomnil obeh Šnuflijev, ki je o njima čital nekda v Karlu Mayu.

V tem je Roš pokašljaj, obrnil se je napol nazaj in rekel:

„Včeraj je bil Goranov pri nas. Čuden človek je to, se reče, malo prida.“

„Zakaj?“ je vprašal Poljanec radovedno.

„Inó, tako. V Ameriki je bil, zdaj ima pa denar. Jaz vem, kako je; saj sem bil tudi v Ameriki.“

„Pa kaj potem?“

„Ta Goranov, vidite, to je zviti človek. Delal ni nikdar rad. Prej se je potepal tu po Kranjskem, potem pa je bil izginil. V Ameriko je šel, so

dejali, in vsi smo se čudili, kako je to daleč. Zdaj nam je to kakor doma. Jaz sem tudi bil tam, pa sem komaj toliko zaslužil, da sem mogel nazaj. Tudi v Ameriki ni kar tako, kakor bi si človek mislil. Delati je treba trdo, da se kaj zasluži; če se hoče tukaj toliko trpeti, se tudi živi. Tako je. Goranov pa ni trpel nič, ker je samo igral, pa, kdo ve, kako je dobil toliko...“

Roš je utihnil, kot da je povedal vse, kar je hotel. Čez čas pa je zopet začel:

„Vidite, kdor doma ni prida, tudi tam ni nič boljši. Pravili so, da v Ameriki pijance zapirajo v železne kurnike ob cestah, da jih vsak lahko vidi in tepe. Nič ni res tako. Tudi tam so slabi ljudje. Napijejo se in igrajo. In ta Goranov je bil tič. Mnogokrat je bil berač in si je zopet opomogel. Nazadnje pa je postal gospod. Kako je prišlo to, kdo ve; lahko si misli vsak svoje.“

Zopet je prenehal in pognal konja.

„Torej ni bil po tovarnah?“ je vprašal Poljanec.

„Ne, on ni delal rad. Ko si je nabral mnogo denarja, je začel zapravljal, dokler ni zapravil vsega.“

Prišla sta na obronek in pokazala se je vsa dolina.

„No, vidite,“ je začel zopet starec, „to je zdaj že skoraj vse Goranovo. Kmetu da toliko, da ima za pot v Ameriko. Koliko jih je že šlo, in vsa družina mora delati kar ukaže Goranov. On zna! Nekatere bajte stoje prazne in okna so pobita. To je vse njegovo; pravi, da si postavi fabriko. Včasih ima čudne muhe, pravijo, loti se česa za kratek čas in potem pusti vse skupaj. Za denar mu ni nič, samo da živi, kakor se mu ljubi. Nazadnje pa bo zopet berač, potem bo igral in bo zopet gospod. Ali niste videli, da je to čuden človek? Težko je razumeti, zakaj živi tako. Ima svoje muhe. To je vse njegovo!“

Poljanec se je bil zagledal o dolino, kjer so ležale borne koče ob cesti in med njivami. Domislil se je Goranovega in začel premišljati, kakšen človek bi bil to. S svojim nastopom ni prav nič kazal, da bi bil tak, kakoršnega je slikal Roš in tudi o svojih načrtih je govoril zelo resno, kakor premišljen podjetnik. Skoraj je bil nejevoljen na Roša, da je govoril tako; kajti Goranov je bil pri njem človek, ki rešuje z veliko lahkoto težko gospodarsko vprašanje. Ko pa je sedaj slišal, kako prodaja kmete, ga je to neprijetno vznemirilo.

„Praktičen človek; s tujo nesrečo dela svojo srečo. Egoist, hm, na tem sloni teorija človeka in pol. Pač ni mogoče drugače, je pomislil, vsak preobrat stane žrtev, vsak korak naprej zaznamujemo s krvjo. Napredovanje je vedno kruto. Ako naj izpremenimo travnik v njivo, treba poorati mnogo lepih cvetk... posekati slikovite breze... uničiti veličasten hrast... raztrebiti romantično ležeče, bujno obraslo skalovje! Vse, kar je novo, je sovražno staremu... brez žrtev ni napredka.“

„Zato mu pa tudi ljudje ne zaupajo,“ je začel zopet Roš; „poznajo ga že od prej. Goranov ne pozna usmiljenja, pa tudi pravice ne, kadar gre za njegov dobiček. Tudi teta naj bi ne imela z njim ničesar opraviti! Konj mu je že dišal, pa ga ne dobi. Treba se je paziti pred takimi ljudmi, poznati jih je treba. Tako hitro se ne obogati, če gre vse po poštenem potu. Tako je...“ Pognal je konja in umolknil.

Ko je zavil voz na grajsko dvorišče, ni bilo videti nikogar pred gradom, le velik pes je zalajal v nekem kotu. Roš je zapeljal pred vrata, in Poljanec je izstopil. Srečal je Mlinskega v veži. Grajšček ga je sprejel zelo prijazno in ga odpeljal seboj v pisarno. Poljanec mu je izročil pismo tete Marene in ko ga je Mlinski prečital, je bil nezadovoljen in obraz se mu je jezno nagubal.

Teta Marena mu je namreč naznanjala, da glede vodne sile ne more storiti z njim v nikak

dogovor, ker vođopad ne pripada samo nji, ampak tudi glavnemu dediču Belovine.

„Kako pač to?“ se je čudil Mlinski in naktikal ter zopet snemal nanosnik. Pregledoval je zopet in zopet pismo in zmajeval z glavo. Poljanec mu je opravičeval teto in pojasnjeval njene razmere napram glavnemu dediču.

„Vi bi vendar lahko vplivali na gospo Mareno,“ je rekel Mlinski osorno.

„V tem oziru zelo malo, ker je ona razumna gospodinja, zelo samosvoja ženska,“ je odgovoril Poljanec. Mlinski je zopet gledal v pismo in nekaj časa premišljal. Začel je pripovedovati o svojem nameravanem podjetju in o ljudeh, ki nimajo podjetnega duha ter tudi drugim ovirajo podjetja, ker ne razumejo, zakaj gre. Pripovedoval je o različnih podjetjih po drugih krajih ter o visokih svotah, ki jih rad izplača za svoje namene.

„Zato pa vse gine pri vas, ker ste taki“, je rekel; „industrija je mednarodna stvar, vsem koristna, najbolj ljudstvu in...“

„In vendar pride pri naših razmerah celotna narodnost v poštev,“ je rekel Poljanec odločno.

Mlinski se je skoraj razjezil in govoril zelo prepričevalno o kapitalu, o nesmisli narodnosti in o malih, konservativnih narodih, ki jim je usoda pisana v znamenju smrti.

„Sicer pa se bo dalo tudi drugače še kaj storiti,“ je rekel končno. „Izvolite morda nekoliko pogledati grad?“ Nakrat je postal ljubezniv in miren.

Odšla sta v prvo nadstropje in prišla na hodnike, polne slik in starin. Belo poslopje je bilo vse še precej lepo ohranjeno in je spominjalo na umetnost 17 stoletja. „Blagovolite pogledati še atelier,“ je rekel Mlinski in potrkal na vrata ter obenem odprl.

Pred veliko sliko je stal slikar s čopičem v roki in se je resno poklonil.

„Dovolite, Lorenzo Sower, slikar“, ga je predstavil Mlinski.

„Prosim, vzemite mesto,“ je rekel slikar. Po stenah so visele slike, večinoma pokrajinske in nekaj portretov. Med njimi je Poljanec zapazil portret gospodične z lepimi črnimi lasmi.

„Tu okoli imate lepo krajino... sujetov na izbiro!“ je rekel Poljanec, da bi začel pogovor.

„Da,“ je pritrdil slikar, „idile so zanimive.“ Mirno je slikal dalje in se ni dosti menil za gosta. Dolgi lasje so mu segali do ramen in črna brada mu je obdajala temni obraz, zdajpa-zdaj je pogledal po svojih delih z otožnimi očmi.

„Gospod je pri nas zelo zadovoljen,“ je pripovedoval Mlinski, in slikar se je nasmehnil ter slikal dalje.

„Gospod Lorenzo, gospod Lorenzo,“ je zaklical nakrat zunaj ženski glas in vrata so se odprla na stežaj.

Prikazala se je v njih mlada dama z lepimi črnimi lasmi in je v zadregi nekoliko zardela.

Poljanec je za trenutek obstal in zdelo se mu je, da je tudi njemu šinila kri v lice. Bila je ona.

„Dovolite,“ je hitel Mlinski, „gospica Emanuela Svetanova, moja nečakinja.“ Poljanec se je nalahko priklonil in se predstavil.

„Ah, torej smo se sosedje,“ je rekla Emanuela z veselim nasmehom. Oblečena je bila izprehodno in vrtela je svoj solnčnik nemirno v rokah. „To me veseli“ je dejala še šablonsko. Nato se je obrnila k slikarju.

„Pojdete z nami, gospod Lorenzo?“ je vprašala. Zdelo se je, kakor da je njeno vprašanje ukaz.

„Pridem čez trenutek.“... je odgovoril mirno slikar in se cerimonijalno poklonil. Poljanec je odšel z Emanuelo in Mlinskim.

„Kako vam ugaja pri nas?“ je vprašala Emanuela ter se smejala. „Dolgočasno, kaj ne?“

„Prijetno,“ je rekel Poljanec... „Prav lepo!“

„Blagovolite na vrt,“ je rekel Mlinski in pokazal na stopnice, ki so peljale nizdol.

„Tam nas je cela družba,“ je rekla Emanuela in hitela par korakov pred njima.

Stopili so iz gradu na lep vrt, kjer je sedela za ogromno mizo večja družba.

„Gospod Jelovič, profesor, s hčerkama“, je predstavljal Mlinski.

Gospodični sta se priučeno priklonili, profesor je resno pokimal s svojo belo glavo. Poleg njih je sedel mlad precej debel gospodič; Mlinski ga je predstavil:

„Medicinec Viktor Golmar...“

In Mlinski je primaknil za mizo dva stola ter sedel. „Sedaj se poznamo vsi... Torej kar podomače! Saj smo na kmetih!“

Poljanec je sedel poleg gospodične Emanuele in takoj se je začel živahen pogovor. Profesor je pripovedoval o romantičnih in idilskih krajih sploh, o klimi in drugih rečeh ter je ponudil Poljancu cigareto. Videlo se mu je, da je mnogo potoval in da rad obširno pripoveduje.

„Dovolite,“ je rekla Emanuela, „da razkažem gospodu naš vrt.“ Poljanec je vstal in odšel ž njo. „Beživa, sicer naju umori! Ta človek more pripovedovati cele ure skupaj,“ mu je rekla in hipoma obstala pri pisani gredici. „Vidite, kako že vse cvete,“ je pristavila in utrgala mlado rožo. Na profesorja je bila že pozabila.

„Res, lep vrt, krasno življenje imate tu“, je rekel Poljanec. „Družbo imate in vse...“

„Ah, družba,“ je vzdihnila „jaz imam rajše samoto in prirodo. Ljubite tudi vi to?..“

„No, tudi... ali...“

„Kakšna razlika med mestom in tem krajem! Gospod Lorenzo je interesanten človek; ž njim še najlažje občujem. On zna gledati in uživati naravo in zna govoriti o njej! — Tega ne zna vsakdo!“

Poljanec se je čutil nekako prostega, kakor bi govoril z osebo, ki je ž njim že dolgo znana. Emanuela se je vedla, kakor bi ga poznala že davno ter je govorila veselo in srečno. Obšla sta bila v tem pogovoru vrt in se ustavila pri leseni lopi v kotu.

„To je moja utica...“ je rekla Emanuela. „Kako se lepo obrašča!“

„Dà, res,“ je pritrdil Poljanec. Mizica in dvoje stolov je stalo v lopi in na stolu je ležala knjiga.

„Moja zabava, pogledjte,“ je rekla in kazala na knjigo. „Narava in knjiga; to je najlepše!“

„Ali smem pogledati?“ je vprašal Poljanec.

„Prosim. O fetiših in fetišizmu čitam; dal mi je naš medicinec...“

„In to vas zanima?“

Emanuela se je nasmehnila. „Zanima me vse, kar je novo in nenavadno; ljubim pa — staro in znano!“

Oba sta se smejala ter se vrnila k mizi.

Družba je vstajala ter se pripravljala na odhod; tudi Poljanec se je torej poslovil.

Mračilo se je že.

„Hitro vozite“, je rekel Poljanec Rošu, ko je sedel na vozu. V svoji duši je čutil velik nemir. Večer je padal po Dolenjski in zahotelo se mu je, da bi drdral koleselj večno dalje in dalje, njegove misli pa so hitele nazaj k veseli in naravni Emanueli.

„Vse, kar je novo in nenavadno, me zanima in kar je staro in znano, to ljubim!“ je dejala, in mislil si je: „Jaz tudi, jaz tudi! Danes me zanima... a jutri, pojutrišnjem... dà, mogel bi jo ljubiti!“

(Dalje prih.)

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

Dokler ne dobimo tudi potrdila od drugih strani, da so Behringova zatrdila resnična, držali se bomo starega in izkušenega sredstva ter bomo še nadalje s kuhanjem razkuževali mleko. Pripomniti pa je, da tudi kuhanje mnogo ne izda, ako se vrši nepravilno. Mleko namreč rado izkipi in zato ga kuharice postavijo na hlad, ko je jedva zavrelo. In v takem mleku je lahko vse polno bakterijskih klic, oziroma trosic. Za popolno razkužitev bi se moralo namreč mleko otopiti na 120 stopinj Celzija. Toda pri tako visoki stopinji toplote se mleko že deloma razstavi in izgubi svoj prijetni aroma. Zato po se moramo posluževati za razkuževanje mleka nižje, a trajne toplote. To se doseže lahko tako, da se mleko, ko je zavrelo, nekoliko odstavi od ognja ter potem pri 70 do 80 stopinjah Celzija kuha dalje časa.

Za Soksletov (Soxhlet) način, po katerem kuhajo v boljših rodbinah tudi pri nas mleko za otroke, se učeni praktiki nič kaj ne ogrevajo, ker so mnenja, da se ne doseže z njim nič boljših uspehov, kakor s čisto navadnim kuhanjem. Soksletov način za kuhanje, oziroma razkuževanje mleka obstoja v tem, da se mleko v pripravnih posodah, ki se neprodušno zapro, kuha približno tričetrt ure v vreli vodi. Četudi se po Soksletovem načinu mleko popolnoma ne razkuži, vendar je ta način za kuhanje mleka še vedno boljši od onega, ki se navadno prakticira pri nas in zato ga našim materam toplo priporočam.

Sirovega, nerazkuženega mleka pa sploh ni mogoče priporočati za jed, ker izvira lahko od bolne živali. Posebno nevarna je človeku, kakor smo že zgoraj slišali, kravja tuberkuloza, ki se prenese z mlekom lahko na človeka. Razen tega je mleko tudi jako ugodno hranilo za razne druge človeškemu zdravju nevarne mikrobo, ki se v ugodnih prilikah vgnezdijo v njem, in še posebno tedaj, ako se mleko shranjuje v okuženih prostorih. A tudi tedaj, če bi bilo mleko v resnici dobro in zdravo, smo varnejši, du kuhano poživamo.

Mlekarstvo je dandanes že na visoki stopinji popolnosti, in zato dobivamo že prav dobro in čisto mleko na trg. Vendar pa se še danes z mlekom veliko slepari. Mleko se posnema, zaliva

(Dalje.)

z vodo ali pa zaliva z vodo in obenem posnema ter potem prodaja za pristno. Poleg tega se dodaje mleku moka, skrob ter celo mavec in kreda. — Toži se pač mnogo o slabem mleku, stori se pa prav nič proti onim, ki ga pačijo na sleparski način.

Mleko ima tudi vse polno napak. Tako n. pr. se opazuje modro, rumeno, rdeče, sluzno in grenko mleko. Navedene napake povzročajo večinoma bakterije. Razne napake, oziroma nenormalnosti kaže tudi mleko od bolnih živali, ki jih povzročajo bolezni ali pa zdravila, ki prehajajo v mleko ter mu dajejo poseben, često neprijeten duh in okus.

Kot človeško živilo, oziroma hrana pride predvsem žensko, kravje, ovčje, kozje, osličje in kobilje mleko v poštev. A tudi mleko od bivolice, velblodice, lame, severne jelenice (košute) in mezgice (mule) se ponekod použiva.

Žensko mleko mater iz višjih slojev je sicer izgubilo na svoji važnosti, ki bi jo moralo imeti za človeško hranjenje, ker je bore malo žen iz boljših in dobro situiranih krogov, ki bi same dojile svojo deco. A tudi ostalo naobraženo žensstvo vobče se vedno bolj in bolj odteguje tej svoji dolžnosti. Temu je seveda največ kriva samoljubna struja sedanjega časa. Z višjo naobrazbo se je namreč dvignil egoizem v ženski tako, da jih je vedno manj, ko bi žrtvovale svežost in lepoto svojega telesa v korist svojih otrok. Temu je nemalo kriv tudi naobraženi moški rod sedanjega časa, ki gleda in misli samo z očmi. Ženska se namreč zaveda, da moški ne cenijo njenih duševnih vrlin in tudi ne njenih moralnih kreposti ampak edinole strojnost, svežost in nežnost njenega telesa in zato neguje v prvi vrsti svoje telo ter vsled tega zanemarja svoje matrne dolžnosti, ker hoče tudi za ceno svojih maternih čutov moškemu dopasti. Otroci iz boljših slojev sicer niso prikrajšani zaradi nemoralnega postopanja svojih mater, ker dobijo v nadomestilo dojke. Tam pa, ker nimajo materialnih sredstev, da bi svojemu otroku držali dojko ali pa poslednje dobiti ni mogoče, godi se otroku očividna krivica, kajti ženskega mleka ni mogoče popolnoma nadomestiti z nobenim drugim in tudi ne z mlečnimi surogati.

Tu bi se pač lahko reklo, da bi krepka in zdrava ženska, ki ne misli dojit sama svojo deco, ne smela imeti otrok. Toda s tem bi se samo pomagalo iz zadrege marsikateri izmed novodobnih žen, ki si otrok sploh ne želijo in jih vsled tega smatrajo za nepotrebno zlo, ki jih ovira v osebni svobodi in jim poleg tega tudi jemlje iz rok ono orožje, s katerim nadvladujejo moške, namreč njih telesno lepoto, ki mineva z materinstvom. Zato pa bi se moralo reči: ženska, ki ne misli sama dojit svojih otrok, bi se ne smela omožiti, ker ji možitev nalaga po naravnih in moralnih zakonih dolžnost, dojit svojo deco. Kaj takega izreči pa bi bilo celo nevarno, ker bi se gotovo dvignil ves nežni rod in bi se ne dal odvrniti od tega, kar smatra vsaka devica za svoj končni cilj, ki je in ostane — mož, oziroma zakon.

Naravnost kruto pa bi bilo, ako bi se tudi od slabotnih žen zahtevalo, da bi same dojile svojo deco, ker njih telesne snovi jedva zadoščajo njih slabotnemu telesu. A ravno slabotne matere imajo navadno najbolj razvit materni čut in zato same dojijo svoje otroke. Bolne matere pa naj bi opustile dojenje svojih otrok, ker s svojim bolnim mlekom škodujejo več svojemu ljubljencu kakor so mu v stanu koristiti z njim.

Do popolne veljave pride dandanes žensko mleko samo še pri hranjenju otrok iz nižjih ljudskih slojev, dasi so matere ravno iz teh krogov tiste, ki naporno delajo in se vrhu tega tudi nezadostno hranijo; zato so veliko manj poklicane dojit svojo deco, nego v brezdeltu in v izobilju živeče matere iz boljših slojev.

Žensko mleko je zelo vodeno in ima navadno malo tolšče v sebi; zato pa je jako sladko, ker vsebuje veliko množino mlečnega sladkorja. Žensko mleko se ne zgrize tako hitro in lahko, kakov kravje, kozje in ovčje mleko. Razen tega je zgriz ženskega mleka prav rahel in zelo droban in ravno vsled tega tudi lahko dostopen prebavnim sokom še slabotnega otrokovega prebavja. Zato pa je žensko mleko najprimernejša hrana za otroke v prvih mesecih njih starosti.

Najvažnejše izmed vseh mlečnih vrst je brezdvomno kravje mleko. Ne le, da se s kravjim mlekom hrani staro in mlado, ampak iz njega dobivamo tudi maslo in sir, ki sta tudi prav važni živili.

Krava daje največ, če tudi ne najboljšega mleka, ako se krmi v hlevu. Na pašniku se namreč

krava mnogo giblje in ker je vsako telesno gibanje delo, s katerim je združena poraba telesnih snovi, zato se na pašniku poizgubi mnogo kravjih telesnih snovi, iz katerih bi sicer nastalo mleko. Malo, ne prenaporno gibanje krave v zraku pa celo blagodejno vpliva na kakovost in množino njenega mleka. Še posebno okusno in aromatično je planinsko (planšarsko) mleko in sicer od dišav, ki prihajajo iz použitih prijetno dišečih planinskih rastlin v mleko.

Poprečno sestoji kravje mleko iz 87,5% vode, 3,4% tolšče (masla), 3,9% beljakovine (sirnine, albuminov in laktoproteinov), 4,5% mlečnega sladkorja in 0,7% rudninskih snovi (soli).

Razen navadnega kravjega mleka, je tudi že mleko za otroke v prometu, ki se dobiva na posebno skrben način od zdravih in čistih krav, ki se gojijo samo v ta namen. Želeti bi bilo, da bi se tudi pri nas tako mleko uvedlo v promet. Poizkus se je sicer že napravil, je li pa je tudi uspel, mi in znano.

Drugih mlečnih pripravkov (preparatov) za otroke ne bodem posebej omenjal, ker so neprimerno dragi in so tudi odveč, kajti s pravilno uporabo zgoraj omenjenega cenenega mleka za otroke se dajo doseči isti ali pa še boljši uspehi nego s katerim koli drugim mlečnim pripravkom.

Zgoščeno (kondenzirano) in posušeno mleko (mlečni prah) znata postati važni vojaški živili v vojnih časih; kot ljudsko živilo pa ne prideta nikdar do posebno velike veljave.

Z ovčjim mlekom se redko kdaj hranijo ljudje, ker ima dokaj neprijeten duh in okus; pač pa se dobiva iz njega prav okusen in tečen ovčji sir. S kozjim mlekom pa se često hranijo siromašnejši ljudje. — Ovčje in kozje mleko je izredno bogato na tolšči in sirnini in je vsled tega tečnejše od kravjega mleka.

Oslíčje mleko se priporoča v zadnjem času za hrano otrok, ker je po svojem sestavu in svojih lastnostih slično ženskemu mleku. Na Francoskem se ga tudi poslužujejo v tá namen. — Kobilje mleko je slično osličjemu. Z njim se hranijo Tataři, Kirgizi in Mongolci. Poleg tega dobivajo iz kobiljega mleka v južnih pokrajinah Rusije kumis. Sicer pa se ga nikjer drugod ne porabi mnogo za človeško živilo.

Mleko ostalih sesalcev nima za nas nobenega pomena in ga vsled tega ne bodem omenjal posebej.

(Dalje prih.)

MINISTRANT JOKEC.

Spisal Ivan Cankar.

IV.

Jeseni je dozorelo spoznanje, na zimo se je izpolnilo.

Jokec je stopil v bleščečo, blagodišečo meglo, ki se je vila okoli oltarja, in komaj je stopil vanjo, se je razmeknila in je izginila.

Ugledal je pred sabo navadne obraze, ki jih je poznal s ceste, in v svetli luči oltarja so bili še bolj navadni in pozemski.

Prvikrat je stopil z župnikom pred oltar; pred očmi se mu je bleščalo, noge so se mu tresle in komaj je držal v rokah težke mašne bukve. Mahoma je pozabil vse nauke, vse molitvice in odgovore in še zvoniti ni več znal. V durih zakristije je stal dolgi Tone, smejal se je in je pačil veseli obraz.

Župnik je zacepetal z nogo, nato se je napol okrenil ter se je ozrl na Jokca z jeznimi očmi.

„Tepec! Ali spiš?“

Jokec se je zelo prestrašil, pozabil je pozvoniti in je hitel po kangljice.

„Zvoni! Zvoni! Bukve!“ je šepetal naglas dolgi Tone.

„Stran!“ je zaklical župnik, „drugi naj pride!“

Jokec se je ozrl kakor v sanjah in je videl dolgega Toneta, ki je klečal ob oltarju, pozvonil urno, prenesel bukve z leve na desno ter hitel na to po kangljice.

„Stran se spravi, saj nič ne znaš!“ je zašepetal, ko je šel mimo Jokca.

Jokec je šel v zakristijo in je slekel haljo in ovratnik.

Sramu ni čutil, toda čutil je veliko, globoko bridkost, tako resnično in rezko žalost, kakor da mu je umrla Tinka. Pogledal je naskrivoma proti oltarju; dolgi Tone se je vrtel tam lahkotno in brezbrizno, kakor na cesti; nič drugačen ni bil njegov obraz — vesel in hudomušen, kakor da bi bil kozó. Bukve je prenašal, kakor da bi ne bile svete mašne bukve, temveč povest o lažnjivem Kljukcu in zvonil je lepo in dolgo, sebi na radost, ne povzdigovanju na čast. Ozrl se je časih in se je pod ramo spačil Jokcu.

„In Kristus je tam!“ je vztrepetal Jokec. Nato pa je pomislil: „Saj to ni velika maša! Drugače bo takrat, ko bodo hodili vsi trije v prazniških ornatih, počasi in slovesno. Tudi Tone

(Konec).

bo takrat drugače zvonil in drugačen bo njegov obraz!“

Mislil je in žalosten je bil in komaj je še verjel svojemu upanju.

„Neroda!“ je zamrmral župnik, ko je prišel v zakristijo.

„Neroda!“ se je zasmejal dolgi Tone.

In ko je župnik šel, je stopil Tone k Jokcu in ga je učil.

„Zakaj si pa tako neroden? Tam klečiš in gledaš s tako velikimi očmi, kakor da bi nosil naočnike! Jaz že vem, kako je to; vsi so bili taki, še jaz, ko sem prvikrat stregel. Ti si le misli, da ni nič — da biješ žogo, si misli, pa boš precej drugače gledal! Kaj misliš, da se zdi fajmoštru to kaj svetega? Pri darovanju mu moraš natočiti veliko vina in prav malo vode, drugače te bo takoj ozmerjal. Jaz sem mu dal zadnjič nalašč preveč vode, pa je zaklel: „Falot, je dejal, kako pa točiš?“ Ampak fajmoštra se drži, Jokec! Pomagaj mu, kadar se oblači, in palico mu išči, ker jo spravi vsaki dan v drugi kot, in nič ne reci, če te ozmerja! Drži se ga — ob Novem letu boš že videl zakaj!“

Jokec je poslušal nauke in jih ni bil vesel.

„To ti povem, Jokec, ker te imam rad! Lani je začel tisti Andrejasov Korle, pa smo ga pretepali za kratek čas in je kmalu nehal. France je dejal, da bi tudi tebe časih malo presvalkali, ampak jaz ne pustim. Korle se je lizal, ti se pa ne ližeš, zato ne pustim. Samo to mi ni všeč, da si tako čemerren. Zakaj si pa tako čemerren?“

„Tinka je bolna!“ je odgovoril Jokec.

Dolgi Tone je nekoliko pomislil.

„Vaša Tinka! Lepa punca je, še gospod Edvard je gledal za njo! Ampak čemu bi bil čemerren, če je bolna? Ali bo zdrava ali bo umrla, nekaj bo že! Čemu bi bil čemerren?“

„Ne sme umreti!“ je zaklical Jokec in nenadoma je zardel njegov obraz in so se mu zasvetile oči.

Dolgi Tone je pomislil vdrugič.

„Ti si dober fant, Jokec! — Veš kaj, Jokec, jutri bo bral tisti iz Zaplane črno mašo. On da zmirom desetico, najmanj. Strezi mu ti; jaz bom stal zadaj in bom gledal, da česa ne napraviš!“

Na zimo je še bilo, okna so zmrzavala in mráz je bilo v izbi, kjer je ležala Tinka. Miza je

HORST-SCHULZE: LETOVIŠČE OB MORJU.

bila primaknjena k njeni postelji in v predalu so bila pisma.

„Ne morem več brati, Jokec! Črke niso pri miru, gredo gor, gredo dol; beri ti, Jokec!“

In Jokec je bral — dolga pisma, lepe besede, komaj polrazumljive. Toliko je vedel Jokec, da je Tinka češčena, kakor je češčenja vredna, in da je kraljica vseh bogastev in vseh nebes.

„Tinka! Ti od srca ljubljena!“

„Beri to še enkrat, Jokec!“

„Tinka! Ti od srca ljubljena! — Kadar grem od tebe, kakor sem sinoči šel, ves vesel in ves žalostem, te vidim, vidim naju in najino srečo, kakor je zdaj, moje misli pa gredo v prihodnost. Povedal sem ti, in ti nisi bila nič žalostna, da nimam več bogastva in ne prijateljev in nikogar več. Zakaj tako veliko je, da imam tebe, da ne smem imeti drugega ničesar več in da ne smejo nikamor drugam več moje misli. Če imam kraljico, kaj bi mi kraljestvo? —“

Tinka se je nasmehnila.

„To je bilo spomladi!“

„Ali bi bral še dalje?“

„Ne več, Jokec! To je bilo spomladi!“

Tinkin obraz je bil še drobnejši nego prej, lica so bila tenka in prozorna, oči so bile večje, temnejše, in so ležale v globokih jamah.

Jokec je zaprl predal in tudi njegov obraz je bil resen in tudi njegovo srce ni bilo veselo.

„Zakaj samo spomladi, Tinka? Minila bo zima.“

Tinka mu je pogledala v oči in Jokec je povesil glavo.

„Ali se spominjaš, Jokec, kako sem ti rekla nekoč, da boš imel piruhov in pomaranč?“

„Ne maram zanje, če jih ti ne boš imela?“

„Vsega bom imela! Vse tisto se bo izpolnilo, Jokec, kar je v teh lepih pismih. Jaz nisem žalostna, ne več, tudi ti bodi vesel?“

Jokec je slišal njene besede in je zaslutil njih žalostno misel. Zajokal je in je zaklical.

„Zakaj, Tinka? Bog ne bo pustil!“

„Stopi bliže, Jokec, na vzglavje se nasloni! Da boš slišal natanko, da si boš zapomnil in da boš razumel nekoč! — Tako je bilo treba, Jokec, in ni moglo biti drugače! Poglej: kaj ne vidiš, da bom umrla kmalu? Poglej: kaj ne vidiš, da je bilo treba? Tako se bo izpolnilo vse, kar je v tistih lepih pismih!“

Jokal je, slišal je komaj njen glas.

„Še včeraj te je pozdravljala, Tinka, tako lepo te je pozdravljala in roko mi je dal. Zakaj si žalostna?“

„Zato ker me je pozdravljal in ker ti je roko dal. Daleč bo on, nikoli več ga ne bodo videle moje oči in vendar se bo izpolnilo vse, kar je zapisano v tistih lepih pismih. Daleč bo on in blizu in veliko radost bova uživala . . .“

Utihnili so, njene ustnice so se smehljale in oči so gledale v daljavo.

Jokec je vzdihnil.

„O Tinka! Rekla si, da te bom razumel nekoč — saj te zdaj razumem! Vse vem, kaj misliš, vse vem, kaj si govorila! Tudi jaz, Tinka, tudi jaz sem tako žalosten! Nebesa, sem mislil, da so na oltarju, pa niso nebesa tam! Hudo sem žalosten, Tinka! Zakaj ni tako, kakor bi človek rad? Pogleda — no, in ni več tako!“

„Ni več tako!“ je izpregovorila tiho in se ni ozrla na Jokca.

Pozno je bilo, prišel je oče. Razpravljali so je molče in ni pogledal ne Jokca ne Tinke. Molče je upihnil luč, toda legel ni. Hodil je po sobi, nato je stopil k postelji, kjer je ležala Tinka; videl je iz teme njene oči.

„Ali spiš, Tinka?“

„Ne.“

„Zdi se mi, Tinka, da si bolna.“

„Ne morem vstati.“

Umolknil je in je hodil po sobi. Nato je stopil vdrugeč k postelji in se je sklonil k vzglavju.

„Tinka, kmalu bo sveti večer.“

„Samo še teden dni.“

„Ali veš, Tinka, kedaj je umrla tvoja mati?“

„Na sveti večer.“

„In taka je bila, kakor si ti; obraz in duša.“ Hodil je po sobi in se je vrnil vtretjič.

„Ali si huda name, Tinka?“

„Nič nisem huda.“

„Tako sem prašal tvojo mater, predno je umrla, in tako mi je odgovorila.“

Pobožal jo je po licih z raskavo roko.

„Tudi ona mi je odpustila, predno je umrla...“

Roka se mu je začela tresti in njegov obraz je bil zmirom bližji njenemu.

„Ti pa ne smeš umreti, ne smeš, Tinka! Velik je že moj greh — bil bi dvakrat večji. Eno breme nosim, dveh bi ne mogel. Pomisli, Tinka: rad sem imel tvojo mater, kakor bi je nobeden človek na svetu ne mogel imeti rad. Tako rad imam tebe.“

Tinka je iztegnila roke.

„Nič nisem huda na Vas, oče!“

„Rad sem jo imel in vendar sem jo udaril v obraz teden dni, predno je umrla.“

„Odpustila je, oče.“

„Jaz nisem odpustil, nikoli pozabil! — Kaj sem storil s tabo?“

„Nikoli nisem bila huda!“

Pritisnil je pesti na čelo.

„O Jezus!“

Hodil je po sobi, nato je legel na posteljo in je zaspal in je kričal v sanjah.

Tinka je molila; njeno srce je bilo mirno.

„Tudi to se je izpolnilo; prosil je odpusčanja... teden dni pred smrtjo . . .“

Okna se zmrzavala, na stenah se je svetlilo ivje. Jokec je položil na Tinkino posteljo vse suknje in vsa krila, odel jo je do vratu in ni pustil, da bi bile njene gole, drobne roke na odeji. Tinka je gledala s široko odprtimi očimi in je komaj še razločevala sence v meglenem polumraku. Njene ustnice so bile razpokane in suhe, lica so upala globoko.

„Saj še pride, saj vem, da pride!“ je klical Jokec in je ihtel.

Ona je slišala glas iz daljave in se je nasmešnila; njeno srce je videlo vse in je vse vedelo.

„Tudi jaz vem, da pride po slovo; zdaj je šel mimo okna.“

In Jokec je ugledal senco za belim oknom in je šel odpirat duri.

Koprena je padla raz njenih oči, videla ga je natanko in se mu je nasmešnila v pozdrav.

„Pozdravljen!“

Njena tenka, vsa koščena roka se je iztegnila proti njemu trepetajoč. In gospod Edvard je prebledel.

„Tinka!“

„Lepo me pozdravi — kakor si me prej pozdravljal!“

„Pozdravljena, Tinka, moja sladka ljubica!“

„Pozdravljen!“

Tudi njene oči so se zasmejale, iz srca je prisijala luč.

„Kaj si mi prinesel, ko si bil prvikrat pri meni in zadnjikrat.“

Položil ji je na posteljo lepo pomarančo z dvema zelenima perescema.

„Pozdrav najine pomladi.“

Njena drobna roka, nerodna in uboga, je iskala pomarančo.

„Daj mi jo! Saj mi je ne vzameš nikoli več?“

„Tvoja je.“

„Kako se sveti v moji roki! In zdaj je zima, je božič!“

„Tinka, prišel sem ti povedat — in ne morem . . .“

„Ni treba. Jaz vem, kaj si mi prišel povedat. Čemu bi to pripovedoval, zdaj, ko je najina radost tako velika?“

Gledala ni nanj, v pomlad so gledale njene oči, v minolo, večno, in njen glas je bil čudojasen.

„Ali se nič več ne spominjaš, ko sem ti rekla nekoč, v parku, da bo najina radost večna? Nikoli ne bo umrla, ne v srcu mojem, ne v tvojem! Ti boš klical njeno smrt, — a ne bo hotela umreti...“

Trepetal je ob njeni postelji, ni si upal prijeti njene roke.

„Nikoli ne bom klical njene smrti! Ne sme umreti!“

„Ko si odprl duri, sem videla tvoj obraz in sem ga spoznala. Še ko si šel mimo okna, sem te slišala in sem vedela, da prihajaš po slovo. Rekel si: pozdravljena! In v svojih mislih si rekel žalosten: pozdravljena poslednjikrat! — Ali veš, Edvard, kaj se mi je sanjalo nekoč? Takrat, ko sem legla na posteljo in sem vedela, da ne vstanem nikoli več in so zunaj rože zvene in je listje odpadlo. Sanjalo se mi je, da sem te srečala na beli, gosposki veliki cesti, uboga in bosa — ali si videl kdaj, da sem se izprehajala bosa s tabo in da so bile vse rjave in ranjene moje noge?“

„Nikoli, Tinka!“

„Srečala sem te. Prideš mi naproti ves visok in gosposki in skoraj bi me bil pozdravil. In tedaj stopi k tebi cesar s krono na glavi in te prime za roko in greste dalje. In še ozrl se nisi name, ki sem stala ob cesti bosa in uboga. Tako se mi je sanjalo.“

„Sanje so bile.“

„Bog jih je pozval. Bolj resnične so bile kakor resnica. — Zakaj me tako gledaš? Zakaj so tako tuje in žalostne tvoje oči?“

Neskončna, iz bolečine in gnusne vsakdanjosti rojena žalost mu je spačila obraz.

„Videla si resnico! Saj to je, kar sem ti bil prišel povedat. Niso bile sanje!“

Tinka je prijela njegovo roko in jo je stisnila z obema tenkima rokama.

„Siromak, Edvard! Glej, jaz nisem žalostna zdaj je še samo veselje v mojem srcu. Ti — pred tabo je še dolga pot in dolg spomin!“

„Dolg spomin!“

Nagnil se je k vzglavju in je zakril obraz.

„Lep spomin, Edvard! Kedaj je bil večer tak, kakor je bil najin? Takrat — kaj se nič več ne spominjaš, Edvard? — takrat sem ti rekla in moje srce je videlo: In če bi bila ena sama ura, bila bi večna! Tako blizu boš meni zmirom, kakor si bil takrat, in jaz tebi tako blizu! Lahko je meni, sreča meni, tebi težko! Edvard, siromak!“

Poljubljal je njene roke, koščene in potne.

„Tinka, bal sem se tega večera in zmirom se mislil nanj. Nisem hotel priti in sem moral. Tinka — jaz, nevredni!“

Vzklíkní je in je vzdignil roke in pokleknil ob postelji.

„Edvard, zmirom te bom imela rada, zmirom te bom videla!“

„Odpusti!“

„Zakaj si žalosten, Edvard? Zakaj klečiš pred mano?“

„Odpusti! Človek sem — ti nisi! Od Boga si bila poslana, meni, nevrednemu, v toložbo!“

„Ni greha v tvojem srcu. Vstani!“

Gospod Edvard se je tresel, njegov obraz je bil upal in spremenjen. Hotel je umiriti glas, umiriti misli, ustnice pa so trepetale in trepetajoč so se oklepale roke tistih tenkih, koščenih prstkov na odeji.

„Saj ni moglo biti drugače, Tinka! Ti sama veš, da ni moglo biti drugače! In ti sama veš, da si moja za zmirom in za večno v meni! Bodi vse drugo, kakor hoče!“

„Ti ubogi, ubogi! — Še leto, še mesec dni, in strahoma se boš spominjal name. Strahoma in z ljubeznijo. In v sanjah boš kričal in me boš objemal, drobno, ubogo. Hodil boš po mehkih preprogah, po velikih, svetlih sobah, in boš mislil na to mrzlo izbo. Vodial boš svojo ženo, nakičeno, bogato oblečeno, kazal jo boš gosposkim gostom in boš mislil: kje je Tinka? In boš upisnil luč in boš lztegnil roko in boš začutil tuj obraz. Kje je Tinka? — boš prašal. To ni Tinka! — Ti ubogi, ubogi! — Toda jaz, glej, jaz sem srečna; ti se moj za zmirom!“

Gledal je v njen obraz, v blede, umirajoči, in velika slast in velika groza je bila v njegovem srcu.

„Tinka, odpusti!“

Velike, globoke oči so gledale nanj.

„Ali veš, Edvard, da je sveti večer nocoj?“

„Sveti večer je nocoj.“

„Na sveti večer je umrla moja mati.“

Tinka se je nasmehnila in mu je ponudila roko.

„Z bogom, Edvard!“

Poljubljal je roko in solze so kapale nanjo. Uprlo se mu je vse srce, vzdignilo se je v poslednjo moč.

„Ne, Tinka! Zdaj še ne! Nikoli ne! Ne, Tinka, za zmirom skupaj! Ti boš vstala in jaz — bom vstal!“

Stisnila mu je roko in se je nasmehnila.

„Z bogom, Edvard!“

In je zatisnila oči.

Poljubil ji je roko in je šel.

Šel je v lepo zimsko noč in je tiščal pest v čelo in je jokal.

In ko je prišel v grad, je bil gospod Edvard in je pozdravil mater z veselimi obrazom.

„Vesel je tvoj obraz — zakaj pa so tako rdeče tvoje oči? Ni lepo, da ima človek rdeče oči. Ne smeš se nikoli preveč; pokvari si človek oči in ustnice in lica. Spodoben človek se nikoli ne smeje in nikoli ne joka.“

Poljubil ji je vdrugič roko in je šel.

„Torej je končano — bodi končano! Bodi, kakor mora biti!“

Pogledal je na sliko in se je zasmel. Tam je bila naslikana zanimiva gospodična Amelija Veilchenblutova.

Pljunil je in nato je poljubil sliko.

„Bodi, kakor mora biti!“

In njegov obraz je bil preziren in hladen, nič več ni bilo na njem ne bolečine ne groze...

To je bil sveti večer.

Takrat je šel Jokec v cerkev in veliko hrepenenje, sveto pričakovanje je bilo v njegovem srcu. Oblekel je rdečo haljo in rdeči ovratnik, gledal je gospode, ki so si oblačili težke ornate; že je gorelo zlahtno kadilo v kadilnici, že je slišal zamolklo šumenje iz cerkve.

„Nocoj bodo gorele sveče, kakor nikoli; nocoj se vzdigne dišeče kadilo višje, nego kdaj poprej!“

Tresel se je od čudne radosti; in ni čutil več, da mu je mraz in da je lačen.

Šel je z gospodi k oltarju in je pokleknil; in kmalu je vstal in gospodje so sedli na visoke stole ob zidu, pod oltarjem, in so molili.

„Da bi jaz tam sedel, da bi jaz mogel skriti roke pod težki ornat!“ je mislil Jokec.

In se je spomnil na Tinko.

Klečal je ob zidu, blizu zakristije in je klonil glavo zmirom nižje.

„Kadar bom tam sedel nekoč, na tem visokem stolu, v težkem, gorkem ornatu . . . in kadar bo Tinka zdrava in stopi na prag v židani obleki, ker pride ponjo gospod Edvard v zlatem vozu, z gosposkimi svati . . . v zlatem vozu, z veliko častjo in glorio . . .“

— „Hé, fant!“

Jokec je ležal v zakristiji in je odprl oči in se je začudil.

„Zeblo ga je in jedel ni nič!“

Dolgi Tone je klečal pred njim in je držal v roki kozarec vina.

„Neroda! Ná pij!“

Jokec je pil in kri mu je šinila v lica.

„Zdaj pa kar brž domov!“

„Kaj je polnočnica že pri kraju?“

„Kmalu bo; in če bi ne bila — kar brž domov!“

„Kaj si hud name?“

„Kaj hud! Ná potice! Pa se najej, pa pojdi spat!“

Dolgi Tone je izvlekel iz suknje velik kos potice, nato je odprl duri in je pognal Jokca iz zakristije.

Jokec je šel in vrtilo se mu je v glavi; zibale so se zvezde na jasnem nebu, zibale so se bele strehe. Ničesar ni mislil, toda vedel je: ni več tiste dišeče megle na oltarju, ni več tam tistih svetlih luči, ni več glorioje, ki je bila; in vsi obrazi tam so pozemski in ljudje hodijo tam kakor po cesti. Jokec je bil žalosten in ni čutil ne gladi ne mraza.

Odprl je duri.

„Ná, Tinka, prinesel sem ti potice!“

Tinka ga je pogledala, njene oči so se nasmehnile, njene ustnice so bile mirne.

„Ná, Tinka!“

Ni iztegnila več roke in njene ustnice niso izpregovorile.

Oče je sedel ob postelji; gledal je v tla, trd in osoren je bil njegov obraz.

Jokec je zajokal naglas in je zaklical.

„Zdaj vem, Tinka! Pa ne sme biti! Pa ne smeš umreti! Kaj bi ti bral, Tinka?“

Odprl je predal, položil je pisma na odejo; vsa so bila dišeča, zlatom obrezana.

„Tinka, ti od srca ljubljena! . . .“

In dalje ni več bral; zaihtel je in je skril obraz v odejo. Tinka je zavzdihnila in smehljaj na njenem obrazu je okamenel.

„Tinka! Saj te imam rad!“ je klical Jokec.

Oče je vstal.

„Jokec! Žganja!“

Nerodno so se odprle duri in stopil je v izbo šepavi cerkovnik.

„Kaj si ti tisti nerodni fant, ki je obležal v cerkvi?“

„Jaz!“

„Ná, župnik ti je dal goldinar in je rekel da bodi priden. Neroda!“

Jokec je vzel goldinar in ga je stisnil Tinki v mrzlo roko.

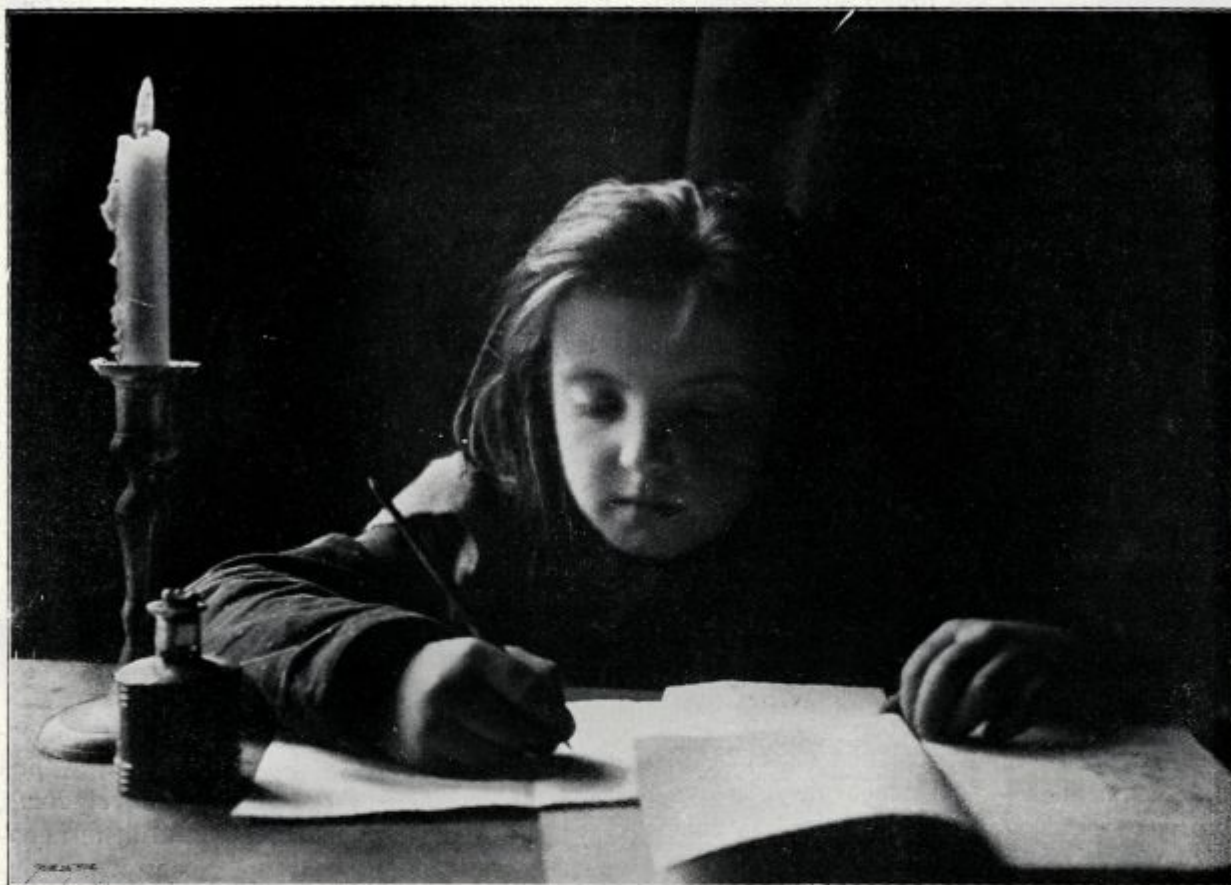
„Ná, Tinka, saj te imam rad!“

Tinka ni odgovorila; njen obraz se je smehljajal.

ČILSKA LEPOTICA.

V. STEFANOVIČ: TEŽAVNA NALOGA.

POMOTA.

Crtica. Spisal dr. Ivo Šorli.

Veter je potegnil in zlate solnčne lise, prodirajoče skozi košate veje, so veselo zaigrale po mahovitih tleh.... „In potem sta se kar kratkomalo ločila?“ sem se oglasil zopet.

„Dà, kar kratkomalo! Jaz sem pravzaprav človek, ki ima silno veliko potrpljenja; in ko je sledilo dvema letoma nebes troje let vic, sem prenašal še troje let pekla. Toda slednjič se je pa kar utrvalo v meni in zakričal sem svoj „grem!“ tako nepričakovano, da ni mogla verjeti in da me je potem, ko je spoznala, da imam vseskozi resen namen, rotila še cele ure, naj se premislim. A bilo je zaman, — moja ura je bila prišla in moral sem iti. Sam sem pomagal z mrzlično vztrajnostjo polniti zaboje, le da sem bil prej rešen njene bližine. In morete si misliti, da bi se ne bil naselil, jaz sloveč mestni zdravnik, v tem zapuščenem kraju, če bi mi ne bilo predvsem na

tem, da najdem popoln mir pred svojo preteklostjo in pred spomini na to preteklost.“

„Toda, oprostite, gospod doktor, čudno je, da je niste temeljito preštudirali, saj ste omenili sami, da sta se poznala tri leta poprej. Vi s svojimi ostrimi očmi!“

„Eh, kaj ostre oči!“ je zarenčal. „Kaj pomagajo še tako ostre oči! Skoraj vsak človek buli vendar le na eno stran! Gledaš, gledaš, in vidiš bogvekakole daleč in kako globoko, — a da se ti oči pošteno obračajo v svojih tečajih in da vidiš na vse strani, tega se ti hoče v življenju! In to najdete redko pri kom, dragi moj! Povsod isto, — vsakdo se privadi opazovati in ceniti ljudi in stvari z nekega prav posebnega svojega stališča. Imel sem prijatelja, ki je bil vojaški zdravnik; hodil je večinoma po naborih okrog, in dobro se še spominjam, da mi je pravil, kako ni kmalu videl ničesar drugega, kakor če je bil kak

ud pohabljen, — na vse drugo so ga morali posebej opozoriti. Iskal je pač nepohabljenih udov in če jih je našel, je vzel mirno gnila pluča zraven.“

„In tako nekako se je godilo tudi meni zunaj v življenju,“ je nadaljeval po kratkem molku in brskal neprestano s palico po tleh. „Dà, ravno tako, rekel bi, enostranski sem bil v vseh stvareh. Povsod, razun ob svojih pacientih in včasih celo tam edino le — gramatik, pisatelj.“

„Sploh je bilo zame življenje samo velikan-sko gledališče s stoterimi odri in stoterimi istočasnimi igrami. In stal sem v tem gledališču kot nekak gledališki zdravnik: — da sem na razpolago, če bi prišlo med predstavo komu slabo. A to le tako mimogrede, — da sem imel, ko že sam nisem sodeloval, nekak naslov biti poleg, — glavno sem bil vsekako le gledalec, gledalec-iskalec.“

„Hm, in s tega stališča sem opazoval in cenil vse stvari in ljudi. „Dober dan, prijatelj! Dovoli, da te malo ogledam, — ali si morebiti sujet?“ — „Ne gospod, sujet nisem, a jako dobro srce imam.“ — „Eh, vraga me briga tvoje dobro srce, — jaz ga ne rabim; vsaj za enkrat ne! Za enkrat rabim sujete.“

„Razumite me dobro! Nočem reči, da sem ravno lovil ljudi, da bi delal iz njih drame in po-vesti, da sem hodil res prav na lov po novelah in romanih, — ne, hotel sem se le, rekel bi, umetniško izživeti tudi izven umetnosti, izžiti momente, ki so mi vzbujali poetične misli, ali ki naj bi se razširili spomini nanje po mojem srcu, kakor rože po vrtu. In tako seveda niso imeli različni, drugače silno dostojni in častiti ljudje nikakega pomena zame.“

„Koliko sem jih izgubil takrat, ki so mi bili resnično vdani, dà, izgubil tudi take, ki so mojim zahtevam popolnoma odgovarjali, ki sem jih sam ljubil in spoštoval in ki so me zanimali, kar je bilo zame itak isto; kdor me je zanimal, sem mu bil zaradi tega takoj dober. Toda prišlo je vedno isto med nas: ti ljudje so sodili druge spet po drugih lastnostih in to me je jezilo in odbijalo celo od njih. „Kako morete občevati s tem oslom?“ „Že res, da je osel, a vsaj blaga duša je.“ — Pa je nastal prepir. Končno mi je ostal samo še

eden, brutalen kakor jaz, brezobziren in neizpro-sen kakor jaz. Zahteval je belo rožo, ti si mu prinesel sto rdečih, ker one bele nisi imel — nič, udaril te je in pahnil stran. In to je bilo, kar sem ljubil na njem.“

„In dekleta! Koliko lepih, dobrih, bogatih, dobrovzgojenih stvaric! Obrnil sem se proč in zazelal.“

„Kar naenkrat ta vrag pred menoj!“

„Bil je sicer že drug ob njeni roki, a le pogledala sva se, pa ga je sunila od sebe; — videl sem samo še, kako je zadel z glavo ob oster rob, in kako se je razlilo tisto malo možganov po tleh. Kaj je brigalo to mene, kaj je brigalo to njo!“

„Krasen sujet ta temperamentna, drzna, krvi, čustva polna ženska. Vse te lepe, svetle krasote njene duše in vse te tajinstvene sence. Zdaj bi bil umrl zadivljenja, zdaj bi jo bil zmlel jeze in sovraštva, zdaj ji zaupal svoje življenje, zdaj niti ene misli ne.“

„In to ves ta dolgi prelestni čas!“

„Kaj je bil meni ves svet tedaj, z vsemi svojimi sladkostmi in predvsem z vsemi svojimi sujeti in junaki, — vsega sem imel dovolj doma, saj sem — živel čudovit umotvor. Ah, te nepopisne scene! Zdaj iskre iz plamenov najine ljubezni in najinih strasti, zdaj iskre iz mrzlega jekla, kadar so se zgrabila kolesa, — a vedno iskre, vedno plameneče življenje . . .“

„Toda potem so prišla ta kolesa za vedno v nered in drugo je strlo drugo.“

„No, a da po naravnih zakonih mora priti nekoč do tega, to bi bil moral jaz že davno prej vedeti. Tri leta je dovolj časa, da bi bil lahko to spoznal.“

„A kakor rečeno: jaz se nisem pripravljal na zakon, pripravljaj sem se, kakor bi hotel izvršiti kak roman. Toda zakon ni roman. To je bila moja pomota.“

„Dà, nazadnje sploh ni ona kriva, vzroki so drugje. Če ste radovedni, poročite se!“

Spačil je hudobno svoj obraz, planil naglo na noge in jo zavil tja dol proti vasi.

Jaz pa sem gledal smehljaje se za tem ču-daškim, sitnim, skisanim možiceljem ki je pisal nekoč tako svetle, sveže drame in povesti.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Dr. Fran Ilesič: Iz borbe med ilirsko in madžaro-filsko stranko. I. 1848/49. (Ponatisk iz Časopisa za zgodovino in narodopisje). — Pod tem naslovom so združene razne manjše vesti o vrvenju po Hrvaškem, posebno po Zagrebu, v onem razposajenem času. Te vesti so skrbno porane največ po listih, ki so 1. 1848/49. kar čez noč šinili kvišku, a nekaj tudi iz pisanih in ustnih virov. Kar izvedemo, so večinoma prepirčki — največ osebni — med (v naslovu) navedenima strankama, prepirčki, ki so se hrabro izvojevali na čisto modern način: v dopisih, po listih in v govorih pri zborih . . . Bili so to tisti časi, ko so hudo preganjali vse, ki so ostro in glasno poudarjali, da so „Hrvatje“ in da se poganjajo za svoj materinski jezik, a da „ilirskega“ jezika ne razumejo. In to je bilo 1. 1848—1849! Nadalje nas še zanima dejstvo, da so vzhodni Stajerci dali Hrvatom-Ilircom ne samo prvega pevskega St. Vraza, ampak tudi madžarone: eh, je pač vedno isto: „lakota slave, blaga“, enkrat je iščejo pri Ilirih, drugič pri Madžarih itd. — Ob ostalih stvareh pa se bo okoristil hrvaški specialist za to dobo in tisti, ki bo pisal lokalno zgodovino in biografski slovar za vzhodno Štajersko. Dr. Jos. Tominšek.

Naši kulturni delavci v zrcalu Prešernovih poezij. Spisal prof. dr. K. Ozvald. V Gorici 1906. Tiskala in založila „Narodna Tiskarna“. Cena 2 K. Tu smo dobili zbrane komentare k nekaterim Prešernovim poezijam, ki so jim predmet slovstveniki in slovstvo ter potrebujejo literarnozgodovinskih pojasnil. V svoji knjižici obdeluje dr. Ozvald zlasti dobo „Kranjske Čbelice“ in njene pesnike, takratne estetske in cenzurne razmere, abecedno vojno i. dr. Pisatelj je s pridom uporabil raziskavanja Levca, Murka, Pintarja, Prijatelja in Žigona ter je vestno sestavil pregledno delce, ki bo služilo prav dobro vsakomur, zlasti pa dijaštvu ob čitanju Prešernovih poezij. „Sl. Matica“ pa meni izdati v skupnem Prešernovem zborniku komentar k vsem Prešernovim poezijam ter popoln Prešernov živitopis z vsemi njegovimi pismi. D. Ozvaldova brošurica se s tem popolni. Škoda, da je v brošurici toliko tiskovnih hib!

Minka Govekarjeva: „Ruska moderna“. Gorkij, Andrejev, Skitalec, Runin, Čirikov). Novele in črtice. V Ljubljani 1905. Kleinmayr & Bamberg. Str. 398. Cena 4 K.

Znanje ruskega jezika se razširja v novejšem času med nami tako, da bodo sčasom prevodi iz ruske literature za izobražence skoro odveč. Sedaj so taki prevodi še potrebni in zelo koristni. In naša mlada literatura se lahko ponaša, da ima že precejšno število ruskih avtorjev prevedenih na naše narečje. Gogolj, Gončarov, Tolstoj, Čehov, Turgenjev izmed starejših prozaistov niso več neznan našemu čitateljstvu. Pred par leti je izšla „Ruska antologija“, v kateri so zastopani skoro vsi važnejši pesniki od najstarejših do najnovejših — ali kakor včas pravimo — najmodernejših. Za najširšo maso bodo pač prevodi morali nadomeščati izvornik. Pisateljica je storila dobro delo, da nam je podala v priročni knjigi celo vrsto zgledov iz najmlajše ruske novelistike, ki nam je bila dosedaj — izvenzemski Gorkega — najmanj znana. Prevoditeljica je krstila svojo knjigo s čisto primernim imenom „Ruska moderna“. Vsak literat ve, kaj pomeni v literaturi ali v umetnosti beseda „moderno“. Beseda nima tistega plitvega pomena kakor n. pr. v obrti (n. pr. pri krojačih!)

nego hoče reči: Ti ljudje so najmlajši, pišejo v duhu sedaj vladajočih idej. Če se ne motim, je ta izraz za literaturo po francoskih vzorih skoval najprej Hermann Bahr. Kar je v literaturi resnično lepo, kar nam kaže globoko človeško dušo in kar nam slika življenje verno v dovršenem jeziku, ostane zmerom „moderno“. Homer in Šekspir sta še danes „moderna“. Da se beseda „modern“ v literaturi čisto zlorablja, da si ta pridevek včas prisvajajo ekstravaganti dekadenti, ki hočejo imponirati samo s svojim vihravim slogom, z brezštevilnimi pomišljaji in pikami namesto z resnično estetiško lepoto, je znano. Ruski pisatelji, katere gospa prevoditeljica imenuje *moderne*, so res moderni v dobrem pomenu. Nastopili so s svojim peresom skoro tik pred renesanso ruskega javnega življenja. Dočim uči Tolstoj na stare dni samomorilsko moralo: „Ne ustavljalj se zlu!“, upirajo se ti moderni z vso močjo zlu, ki pritiska k tlom ruski duh, ki oklepa v okove rusko dušo, da se še ne more razvijati po svoji volji. Nič ni bolj abotnega in nezmislnegega ter naravnost pogubnega za človeško družbo nego tisto naivno Tolstega načelo: „Ne ustavljalj se zlu!“ Hvala Bogu, je človeška narava tako zdrava tudi pri Rusih, da je to načelo ni moglo demoralizovati . . . Gorkij in vsi ti prevedeni novelisti so moderni ne zato, kakor bi se bistveno razločevali od starejših, kakor bi nam kazali nekaj čisto novega. Saj romantika sta bila v svojih povestih menda samo Puškin in Lermontov. Že Gogolj pa je popoln realist, ki zajema naravnost iz življenja in realisti so vsi drugi ruski romanopisci. Tudi tipe iz preprostega ljudstva nahaja pri starejših ruskih beletristih. Primerjaj samo Dostojevskega „Zapiske iz mrtvega doma“ (iz sibirsk ječe)! Ti moderni so šli samo korak dalje. Gorkij je skoro izključno slikar bosjakov; njegovi „junaki“ so „bivši ljudje“, izmeček človeške družbe. Ta milieu, v katerem je on sam preživel svojo mladost, slika z naturalistično vernostjo. In on sam, bivši „baraba“, ki nikoli ni videl nobene šole odnotraj, je pokazal v slikanju toliko genialnost, da je v nekaterih letih zaslovel za prvega novelista v svetovni literaturi! To je nekaj nečuvnega za tiste profesorske kritike, ki gledajo vsakega pisatelja, če ni obenem profesor in če ni doktor filologije, s prepotentnim preziranjem preko rame in jih s tega svojega neskončno vzvišenega stališča tudi ocenjuje — kakor se pač ocenjuje šolske naloge! . . .

Gorkij je med vsemi „modernimi“ brez dvoma najmarkantnejša osebnost.

V naši literaturi nam je tudi najbolj znan.

Ga. Govekarjeva je prevela štiri stvari njegove: „Дядя Архипъ и Ленъка“, „Ханъ и его сынъ“ in „Скупъ ради“. Najbolj mi je ugajala zaradi svoje plastičnosti črtica „Han in njegov sin“.

Za Gorkijem je najbolj zaslovel v novejšem času Leonid Andrejev. Tri prevedene črtice naj pričajo o njegovem velikem talentu. On ni tolik realist in fotograf življenja kakor Gorkij, pač pa je globok mislec in velik opozicijsenec vsemu zlu, ki se šopiri v Rusiji. Primerite samo njegovo sliko „Stena!“

Skitalec Štefan Pejrov je podal v svoji sliki „Сквозъ строй“ svojo avtobiografijo, polno naturalizma, tragike in ironije.

Ivan Bunin je zastopan v zborniku s tremi zanj karakterističnimi črticami: „Перевалъ“, „Велра“ in „Новая дорога“. Bunin je simbolist, alegorist. „Nova železnica“ je

taka alegorija. Sam piše: „Какой странѣ принадлежу я — русский интеллигентъ-пролетарій, одиноко считающійся по роднымъ краямъ? Что общаго осталось у насъ съ этой лѣною глупою? И какъ страшно одиноки мы, безпомощно ищущіе красоты, правды и высшихъ радостей . . . въ этой неполноценной лѣной странѣ!“ . . .

„Izgubljeni sin“ Evgenija Čirikova je sicer vsakdanja povest, v kateri pa se dobro zrcali vsa tragika človeka, ki je izgubil svoj cilj. Vsa raztrganost nesrečne družine nam stopa v tej črtici v spomin.

Kdor hoče imeti pregled o tej najnovejši ruski beletristiki, mora čitati seveda tudi pisateljičin podobrih virih sestavljeni uvod v rusko novelistiko. Na mojo prošnjo je bil napisal za „Ljubljanski Zvon“ znameniti ruski kritik Volynskij daljši essay o ruski poeziji in novelistiki. Vse take razprave so dandanes slovenskemu čitatelju neobhodno potrebne zaradi orientacije, kadar se peča z ruskim čtivom.

Prevoditeljica je rešila svojo poglavitno nalogo: podati original v slovenski besedi, da se čita kot original gladko — povsem dovoljno. Ker nisem filologije doktor, ne bom štel pik, ne meril vejic. Prečital sem vso knjigo, ne da bi bil zadel ob kako posebno libo. Pisateljica je prevajala, kakor se pač samo ob sebi razume, iz izvirnika. Neka konstruktura, ki si je pisateljica ni sama izmislila, se ponavlja na več mestih v knjigi. Na str. 148. n. pr. stoji: „Nisem se približal visoki hiši, ki je stanovala v njej moja ljubica“ . . . Jaz nisem proti temu, da bi se taka konstrukcija sploh ne smela rabiti nikoli, ker je utemeljena v slovenščini zlasti na Kranjskem, ali dosledno naj bi se tako ne pisalo. V pesmih je taka sintaksa zaradi svoje kratkoče včasih prav dobrodošla. Navadno bi čitatelj pač pričakoval, da se bo glasil gornji stavek tako: „Nisem se približal visoki hiši, v kateri je stanovala“ etc. Rusi si okrajšujejo take relativne stavke s participi, drugi Slovani pa si pomagajo (vsaj Jugoslovani) z relativnimi zaimki.

Slovensko čitateljstvo, ki je navdušeno za ruske pisatelje, bo brez dvoma hotelo vedeti, kako in o čem pišejo najmlajši novelisti. Gorkij nam je sicer že znan, manj znani pa so nam še njegovi tovariši. Gorkij je bojda že dosegel zenit svoje utvarjajoče moči. O njegovih tovariših pa še ne vemo, kako daleč dospo, kajti razvili še niso vseh svojih talentov. Stari velikan od Gogolja do Čehova stoje še zmerom v svoji klasičnosti nad njimi.

Kot umetniki so Dostojevskij, Turgenjev, Tolstoj, Gogolj in Čehov še zmerom nedosežni. In kako široko obzorje imajo ti pisatelji, dočim so takozvani moderni prenostranski, ker se pečajo skoraj samo z bosjaki.

Ker nastopa nova doba za vso Rusijo, ni nikakega dvoma, da porodi ta nova svobodna doba tudi novih pesnikov, novih novelistov, ki bodo z živimi barvami slikali tako dramatično preporod ruskega državnega življenja. Da tudi rusko-japonska vojna sama na sebi najde brez ugovora svojih Homerov — v nevezani besedi. Počakajte torej, in videli boste, kake nove umotvore nam porodi ruska muza pod svojim novim solncem!

A. Aškerc.

Slovenske narodne pesmi. 9. snopič. Uredil dr. K. Strekelj. Izdala in založila „Slovenska Matica“. V Ljubljani 1905. „Bratci trije, sestre tri, radi vince pijemo; kar imamo, vse prodamo, da za sladko vince damo“ — tako se začne pesmica št. 5786. In še tri inačice imajo to geslo pivcev. Samo tri? To se nam zdi malo za narod, ki — žal — ne pije kdove manj kakor naš sosed na severozapadu. Morda se je drastično načelo pitja v obliki zapitja vsega, „kar imamo“, zdelo narodu le prehudo ali pa premalo poetično in namesto

da bi se izražala intenzivnost pitja, se morda rajši naglašala ekstenzivnost, češ, pije se vedno in v vsaki dobi, od najmlajšega do starčka: „Janez je najmlajši, pije ga najrajši ven iz kangljice“ in „Janez stara kljuka, v glažek rad pokuka . . .“ Pa ne! Tudi ta se ni prav prijetla ljudstva; mari zato, ker govori preveč naravnost? A glejte: celih 20 variant ima bolj na umetno stran zasukana: „Nikdar ne bom pozabil očeta svojega, ker me je vselej vabil: Moj sin, pit ga greva!“ — Globoke poezije tudi tu ne bomo našli, ker je ne bomo iskali, a v mični humorni obliki — in humor je tako redek v slovenskih pesmih — se pove i tu i drugod resnica o pitju. — „Poetična“ pijača za Slovence je le vino; v nobeni pesmi se ne opeva niti pivo niti žganje (gl. str. 333.), dasi bi bil zdaj, kakor vemo, povod opevati oboje tudi pri nas. Ko bi poznalo narodno pesništvo tudi dekadentizem, bi dobili morda tudi pesmi o — plzencu in brinjevcu. Tako pa — hvala Bogu! Morda pa je narodno pesništvo čisto izumrlo? Pravih pivcev ni več, je rekel Jurčič, pravih pipcev tudi ni več, pravi Stritar, pravih patriotov ni več, pravijo vsi naši nepriznani patriotje, in tudi pravih narodnih pesnikov menda res ni več.

Bodi to, kakorkoli. Ta sešitek narodnih pesmi (narasle so z njim do št. 5831) nas pelje prav med narod, slikajoč ga, kakršen je ali bil ali se je delal. Preširokih sklepov ne bomo izvajali iz pesmi, a sledili bomo z zanimanjem, naj smo li strokovnjaki folkloristi ali ne, pesmim, ki so se pele priplesanju kola (ohranjeno je kolo edino med Belokranjci), ki so se pele in se mnogokje še pojo med svatovščino in naposled — čeprav nismo vinski bratci — bomo pobrskali tudi med napitnicami in drugim takim drobižem, ki se razsiplje ob pitju in ki ga prinese še več prihodnji sešitek. — Vse te pesmi bi učinkovale tudi kot objekt sam, ki bi jim vselej bilo mogoče pridejati tudi melodije, ki so na nje po svoji vsebini vse navezane; morda se to vsaj deloma zgodi, kadar bo začel delovati odbor za zbiranje narodnih pesmi avstrijskih, ki se je pod okriljem ministrstva sestal lani in čigar načelnik je baš dr. Štrekelj.

Tudi to leto občudujemo kritično natančnost g. urednika; kdor se hoče še po strani česa naučiti, ta mu je zlasti hvaležen za razne opazke pod črto in za opozoritev na prikrita vire. Razsodniki uvažujejo njegovo ogromno delo, kakor zasluži, in so ponosni, da se morejo Slovenci z njimi postaviti.

Dr. Jos. Tominšek.

Venec slovanskih povestij. Knjiga IX. Gorica 1905. Tiskala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. Str. 302. Cena 1 K 20 h. Vsebina: Jazbec pred sodnijo. Srbski spisal Petar Kocić. — Laž. Ruski spisal Leonid Andrejev. — Paradoksis. Spisal F. M. Dostojevskij. — Prijatelj. Francoski spisal Octave Mirbeau. — Kan in njegov sin. Ruski spisal Maksim Gorkij. — Greh. Francoski spisal Octave Mirbeau. — Kdo je boljši! Francoski spisal Adam Mickiewicz. — Pred sodnijo Ruski spisal A. P. Čehov. — Stena. Ruski spisal Leonid Andrejev. — Maljva. Ruski spisal M. Gorkij. — Na bratovo svatbo. Češki spisal Jožef Havlik. — Prvi bolnik. (Po češkem.) — Vest. Ruski spisal V. N. Doroševič. — Čari. Maloruski spisal Marko Vovčok. — Tu imamo zopet za mal denar lep venec zramenitih ali vsaj vlezanimivih črtic in novel ruskih in drugih slovanskih pisateljev, ki morajo biti znane vsakemu resnično literarno izobraženemu Slovincu. Prevodi so, kolikor smo mogli konstatirati, izvršeni vestno po izvirnikih. Kako pa so zašle sicer izredno fine črtice modernega francoskega pisatelja Mirbeaua v ta venec „slovanskih povestij“, nam je nerazumno. Uredništvo te zbirke prezira vsako kritiko, zato ni vredno puliti se z njim! Škoda lepega podjetja!

Dumas Aleksandre: Grof Monte Cristo. Roman. Poslovenil J. H.—n. „Svetovna knjižnica“ VII. Tiskala in zal. „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. Gorica 1906. I.—III. del. Str. 684. Cena K 4, po pošti 30 h. več. Aleksandre Dumas (1803—1870), uspehov bogati francoski dramatik in romanopisec, je eden najsijajnejših zastopnikov francoske romantične šole ter eden najpopularnejših pisateljev evropskega čitateljstva, ki išče v romanu predvsem napetosti in zanimivosti. Svojo bohotno romantično domišljivost je vpregel Dumas čisto v oje zabave in groze polnih prizorov željne mase, kupičil je pustolovščine in iznenađenja, razburjenja in presenečenja ter genialno povezoval največje nemožnosti v obliko debelih romanov. Zato so njegovi romani še danes čtivo, ki ima nebroj hvaležnih bralcev. Tudi med Slovenci jih najde ta roman premnogo!

R. J. Odavič: Utopljeno zvono od S Hauptmanna. Dramska bajka u pet činova. Beograd. Cena 2 K. Str. 169 — Odlični srbski književnik in agilni urednik ilustriranega beletrističnega lista „Nova Iskra“, gimnazijski profesor R. J. Odavič je priobčeval lani v svojem listu svoj prevod krasne Hauptmannove dramske bajke „Potopljeni zvon“; nedavno pa smo prejeli lično knjigo s celotnim prevodom. Z zanimanjem smo prečitali to najnovejšo poetsko delo Odaviča, ki ima sploh velike zasluge za srbsko književnost kot pesnik, urednik in prevajalec iz slovanskih in klasičnih literatur; z zanimanjem pa smo čitali tudi razne srbske kritike o tem prevodu. In zasledili smo, da je tudi v Srbiji mnogo dlakopcev in pikolovcev, ki si domišljajo, da so veliki kritiki in fini estetik, ako zasledijo v tujem delu ničevno hibico; podobni so ti ljudje — pa bodisi profesorji in doktorji! — tistim cmokavzarjem, ki grajajo sliko, ako se je drži še par dlak slikarskega čopiča in ki zametajo kip, ako nima lepo zaokroženih nohtov na nogi in na glavi izgajene frizure! Ustvarjajoči umetnik take smešne banavze ignorira. Primerjali smo sami Odavičev prevod z originalom in reči moramo, da je prevod vesten, smiselno dosloven, formalno čist in uglašen ter vseskozi poetski. Marsikaj pa se sploh iz nobenega jezika ne da prevesti do pičice in mnogokaj se mora v vsakem prevodu opisati ali sploh nadomestiti, ker nam manjka izrazov za neznane stvari, živali i. dr. To ve vsak prevajalec iz svoje prakse. Odavič si je torej pridobil novo zaslugo za srbsko slovstvo s tem prevodom enega izmed najlepših Hauptmannovih del. Prevajati stihovane drame je nehvaležen in mučen posel, a Odavič ga je opravil z ljubeznijo. Srečno je prebrodil Scilo in Karibdo ter se izognil zuženjskemu, a tudi presvobodnemu prevajanju; ostal je vzlic vsemu originalu veren, a ipak samostalen, samotvoren. Divno se mu je posrečilo pretopiti nemško dikcijo v srbsko, in če bi ne bilo nemških imen, bi mogli to krasno bajko smatrati za srbski original. Zdi se nam, da je bil Odavič prvi Jugoslovčan, ki se je lotil z najlepšim uspehom prevoda te bajke; naj pa pri tej priliki izdamo, da piše slovenski prevod „Potopljenega zvona“ že nekaj mesecev naš vrli sodelavec, pesnik Alojzij Gradnik. Želimo, da bi bil ta slovenski prevod istotako uspeh, kakor je ta Odavičev! Spravimo ga potem nemudoma na slovensko pozornico. c. r.

Dr. Josef Karásek: Slavische Literaturgeschichte. Sammlung Götschen Nr. 277/278. Cena vezanima knjižicama à 96 vinarjev. V znani „Sammlung Götschen“ v Lipskem sta izšla pravkar dva lepa zvezka od dr. Karáska, ki podaja v njih zgodovino slovanskega slovstva. Avtor, znani češki pisatelj, ki si je po svojih dosedanjih delih na polju literarne zgodovine in slavistike pridobil znamenito ime in ki tudi slovensko literaturo vsled osebnih stikov dobro pozna, je podal celotno sliko slovanske literature v svoji medsebojni odvis-

nosti in sicer tako, da obravnava v prvem zvezku najstarejšo dobo do preporoda, v drugem pa 19. stoletje prav do sedanjosti. Ogromna snov, ki je razdeljena v večje dobe, v teh pa po posameznih narodih, oziraje se na skupne ideje, bi se na tako malem prostoru (mala 8° 178+192 strani) ne dala izčrpati, ko bi se ne bila izločila cela ruska literatura, ki je izšla že prej v posebnem (166.) zvezku, in ko bi se ne bile tako pridno rabile — škarje, posebno pri manjših narodih. Seve je baš Slovencem prostor zelo pičlo odmerjen — na zahtevo založnika —, vzlic temu je važno, da prodoro med najširšo nemško javnost o naši literaturi drugi pojmi, kakor jih vsiljuje sovražna nemška publicistika. Vse delo je pisano z objektivno znanstvenostjo in s toplim čustvom. Namenjeno je v prvi vrsti nemškemu občinstvu, rabil pa ga bo s pridom tudi vsak Slovan, ki se hoče hitro poučiti o literaturi kakršnegakoli slovanskega naroda. Delo je tem bolj zanimivo, ker se ozira tudi na najnovejšo dobo, in tu je dr. Karásek marsikje ledino oral. Sploh podaja mnogo novih vidikov in njegove sodbe se odlikujejo po jasnosti in točnosti. Dr. A. Dolar.

T. S. Grabowski: Anton Aškerc. Poeta slowieński. Sylweta jubileuszowa (1856—1906). Kraków. G. Gebethner i spółka 1906. Str. 39. V zbirki „Szkice i rozprawy z piśmienictwa slowiańskich“ je izšla ta kratka, simpatično pisana, a ne vseskozi zanesljiva poljska študija o našem pesniškem prvaku Aškercu ter je pridejana tudi pesnikova najnovejša slika. Nam ta brošura ni došla, vendar se vrnemo k njej v prih. številki „Slovana“, da popravimo nekatere zmote g. Grabowskega.

† **Jakob Gomilšek**, profesor verouka, je umrl v Trstu dne 23. marca. V slovenskem slovstvu je poznan kot avtor pesmi „Slovenec sem“, ki je postala prava pravcata narodna popevka, zanosno pevana povsod in pri vsaki priliki. Pisal je tudi potopise, med temi „Potovanje v Rim“, ki ga je izdala „Družba sv. Mohorja“. To delo kaže, da je imel pokojnik odprto oko in čuteče srce za lepo umetnost.

† **Luka Zima**, srbski vseučiliški profesor, rodom Slovenec iz Majšberga pri Ptuj na Štajerskem, je umrl prve dni marca v Varaždinu. Rojen je bil l. 1830., dovršil gimnazijo v Mariboru in maturiral v Zagrebu, kjer je postal pristaš ilirske ideje. Modroslovje je študiral v Pragi, bil profesor v Karlovcih, Varaždinu in končno v Belemgradu, kjer je na veliki šoli tradiral grščino 4 leta. Pokojnik je bil dopisovalen član „Jugoslovanske akademije“, častni član „Matice Srbske“ in „Srbskega učenega društva“. „Jugoslovanska akademija“ je izdala dva njegova spisa: „Podobe v našem narodnem pesništvu“ in „Sintaktične razlike med čakavščino, kajkavščino in štokavščino“.

Čech Svatopluk. Dne 21. svečana je slavil ves češki narod 60. rojstni dan svojega velikega pesnika Svatopluka Čecha. Vsi listi, vsa društva, vse korporacije so se združile, da izrazijo ljubezen in hvaležnost češkega naroda najpopularnejšemu, svobodoljubnemu poetu, ki uživa poleg Jaroslava Vrchlickega največji ugled. Čestitkam se je pridružila tudi Ljubljana. „Pesmi sužnja“, ki so izšle l. 1894, in ki so bolesten krik tlačnega in poniževanega naroda, so razburile in predramile ves češki svet. V enem letu je izšlo 25 izdaj te knjige in ni ga Čeha, ki bi ne poznal teh prekrasnih, z boleznimi in strastnim patosom pisanih pesmi. Doma, v družini, na shodih so se čitale te pesmi in v vsakega, ki jih je čital ali bral, je padla iskra navdušenega domoljubja. Ves narod je obsul pesnika s hvalo, ali ta se je umaknil v Italijo. Nekaj prevodov teh pesmi je izšlo v Podgornikovem „Slovanskem svetu“. Več Čechovih novel v prevodih je raztresenih po slovenskih časopisih.

V majhni vili zunaj pred Prago živi Svatopulk Cech, oddaljen od hrupa javnosti, ki je ne ljubi ter odklanja vse javne časti in drž. odlike.

Quis Ladislav, češki pesnik in pisatelj, je praznoval 5. februarja t. l. svojo 60. letnico. Quis je spisal več zbornikov epskih in lirskih poezij, je prevel dela raznih klasikov ter je izdal spise starejših čeških pisateljev z izbornimi komentarji.

Znamenit severni Slovan med nami. — Aprila meseca pride v Ljubljano profesor dr. Ernst Muka iz saskega Freiburga. Njegovo ime je na polju slavistike znano in priznано; za poznavanje svojih rojakov, lužiških Srbov (na Saskem in v sosednji Prusiji) je storil že sila mnogo; v jezikoslovnem, literarnem in etnografskem (statističnem) oziru je ustvaril temeljita dela ter je sploh duša in pravo središče vsega kulturnega življenja lužiško-srbskega naroda, ki so mu bivališča slično izpostavljena kakor nam tu na jugu. Znamenit organizator je in učenjak, pa tudi — zalagatelj knjig! Nič manj nego 17 knjig, znanstvenih in leposlovnih, ki jih je spisal ali on ali drugi, je že izšlo v njegovem založništvu in pravkar se je pridružila tem 17 knjigam še osemnajsta: „Metaforski izrazi ali metafore in primere v govoru gornjelužiških Srbov“ (Budyšin 1905, 98 str., 2.25 M). Redki so možje, ki bi poleg svojega duševnega dela mogli ali hoteli tudi gmotne žrtve v taki meri polagati na oltar domovine.

Dr. Fran Ilešič.

Kito Šivela, lužiški časnikar in politik, pisatelj popularnih del v probujo lužiških Srbov, je slavil 21. februarja t. l. svojo 70. letnico rojstva. Šivela je velezaslužen lužiško-srbski učitelj in žurnalist ter so njegove zasluge za probujo tega zatiranega slovanskega plemena neprecenljive.

Roman Sembratowicz, maloruski politik in pisatelj, je umrl na Dunaju v zgodnji dobi 30 let. Bil je sodelavec mnogih nemških in francoskih listov ter urednik zbornika „Ruthenische Revue“. Kot maloruski politik je bil vpliven nasprotnik poljskih aristokratov in ruskih vladnih uradnikov.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Ljubislava. Igra v štirih dejanjih. Spisal Etbin Kristan. Dne 8. in 10. marca t. l. je zagrešila naša gledališka publika — literaren zločin. To ni nič novega, kajti literarnih zločinov ima naša nazovi-rodoljubna in zavedna publika že nebroj na svoji vesti. Samo da se izvršuje tak zločin pri vsakem našem literatu drugače, namreč pri enem z rokavicami, pri drugem pa kar goloroko. Danes, ko leži zopet nova žrtva za nami, že smem govoriti odkrito: Ni je nerazsodnejše, nehvaležnejše in brezobzirnejše gledališke publike od slovenske. In najžalostnejše je pri tem, da je ta publika od pet do las polna snobstva in blaziranosti, hkratu pa literarno toli neizobražena kakor najzagovednejši hribovski rovtar. Pariz in Kurešček hkratu, — to je naša „bela“ (kolika ironija!) Ljubljana. Ti strašni inteligenti so videli na Dunaju, v Gradcu ali v Trstu kak frivolen orfej, morda tudi par operet vlačugarskih libreto in mogoče celo parkrat Girardija in Marana, pa si sedaj domišljajo, da imajo gledališko umetnost v mezincu! In z zaničevanjem in s pomilovanjem prenaslencev zró na ves tantalski napor naših literatov, obračajo jim hrbet s podlimi gestami, obenem pa lažnjivo in hinavsko javkajo, da v naši izvorni dramatik ni napredka. Nič bodrila, nič uvaževanja! Ljudje, ki niso prečitali niti celega Prešerna, obupno nevedne, a židane dame, ki niso sposobne napisati niti najkrajšega slovenskega pisma, osebe absolutne literarne in umetniške ignorance, a posestniki

debele, nezaslužene mošnje, izrekajo pri nas nad literarnimi deli z največjo ošabnostjo uničevalne kritike, mnogokdaj celo nad docela neznanimi, nevidenimi in nečitanimi deli! Človek bi jokal ali besnel, ako bi mu ne bilo srce toli polno studa in prezira! Kolike ovacije je prirejala ta naša neiskrena in podlolažljiva publika začetnikom naše literarne drame, n. pr. Vošnjaku, Funtku, Ganglu! Pri premijerah njihovih dram so jih obsipali z venci, jih klicali viharo na oder, — pri prvi reprizi pa že ni bilo več mačke v gledališče! In kaj se je zgodilo s Cankarjem! „Hoj, Cankar je naš veleum, najduhovitejši, najfinejši, najliterarnejši . . .!“ Pri premijeri njegove drame „Jakob Ruda“ in „Kralj na Betajnovi“ se je slovensko gledališče treslo od navdušenja, od zadivljenosti in od občudovanja; kritika je iskala superlativov po vseh slovarjih in — vseh drugih dramatikov je obšel sram absolutne ničevnosti . . . A repriza — prazna, po gostilnah in kavarnah roganje, zasmeh, in trganje! In rekli so: „To ni za gledališče! To je dolgčas! Napišite nam nekaj narodnega za maso, kar napolni gledališče tridesetkrat od tal do stropa, da se bo igralo v zadnji naši vasi ter da nam navda najširšo publiko z navdušenjem. Mi hočemo narodnih iger za naš narod, ki ni aristokrat, nego kmet, delavec, obrtnik!“ — Verjeli smo tem glasovom in jim napolnili gledališče od tal do stropa šestdesetkrat; napolnili smo jim kaso in privlekli v hišo trume, ki niso bile prej še nikdar v gledališču. A snobi so nam pokazali jezik ter nas nahrulili: „To je obrt, „šund“, literaren škandal! Dajte nam literature!“ — In Kristan, ubožec idealist, literat do mozga, je verjel in prišel z resno literaturo. Da bi jih vi videli, kako so bežali prav isti snobi pred to njegovo literaturo! Poskrili so se po najglobljih vinskih kletah ter rajši poslušali škripajoče „Schrammele“, kakor da bi prišli vsaj gledat pošteni, četudi ne vzorni literarni napor poštenega slovenskega literata! Jaz sem to vedel že naprej, in pisatelja sem zadrževal na poti do nezaslužene žalitve, dokler sem le mogel. Prihranil bi mu bil pač rad bridkost občutkov, ki jo ima blag izobraženec, ki vstopi z najprijaznejšo besedo v družbo rojakov, da bi jih zabaval in jim dal okusiti košček svojega srca, a dobi za svoj plemeniti namen — brco in klofuto! Kristan, mnogoletni leposlovni sotrudnik „Ljubljanskega Zvona“, „Slovenskega Naroda“, „Slovenke“, „Naših Zapiskov“, „Arbeiter Zeitung“-e, „Dokumente d. Frauen“ i. dr. listov, Kristan, znani naš pesnik in novelist, je bil našim snobom — čujte! — kot literat docela tuj in videli so pred sabo le vodjo — socialnih demokratov! (Moj Bog, koliko je med nami celo anarhistov, nihilistov in absolutnih negativistov!) A Kristan je „rdečkar“! Domišljaj si je moj prijatelj, da zmaga z idealnimi idejami, s krasno dikcijo, z blagoglasnimi verzi ter da odnese s svojo „Ljubislavo“ vsaj časten uspeh! A odnesel je le brco . . . Toda dosti! Tovariši, ki se potite na kameniti njivi slovenske dramatike, rotim vas, ne dajajte biserov mesto — otrobov, a še najpametnejše storite, da ne kažete našim snobom nič drugega kot — prav dolg jezik! Da ne zaslužujejo nič drugega, je dokazala tudi usoda graciozne Begovičeve komedije „Venus victrix“ in Turgenjeve krasne drame „Tuji kruh“. Naši snobi moškega in ženskega spola so tudi tu takoj zaduhali literaturo in — poskrili so se kakor ščurki pred lučjo. In takej publiki se žrtvujejo naši literatje! Pač boljše je pisariti po — odvetniških pisarnah, ko delati za slovensko literaturo in za slovensko gledališče! — Naši igralci najboljše poznajo „okus“ naše publike; zato pa so ji uprizorili sebi na korist najneumnejšo igro, ki je prišla kdaj preko slovenskih gledaliških desk: „Lepo Lido“. Nastopil je g. Verovšek v obleki baletze in g. Lier v obleki slona! Gledališče je bilo polno, in naši snobi obeh spolov so divjaje plo-

skali ter se krohotali toli od srca, da so dobili končno — oslovski kašelji! Dober tek, gospoda, a mi se najponižnejše umikamo iz sfere naše „zavedne“ „intelligence“ . . .

Z 31. marcem se je sezona 1905/6. zaključila; donesla nam je 6 opernih in 2 operetni noviteti, 4 operne in 1 operetno reprizo, 20 dramskih novitet ter 11 dramskih repriz. Skupaj 31 raznih dramskih in 13 glasbenih del, oziroma v 6 mesecih skupaj 44 del, torej vsak mesec v 14—16 predstavah povprečno 8 raznih del. — Gostovali so v minoli sezoni g. E. Cammarota („Aida“ in „Trubadur“), g. A. Fijan („Sovražnik ljudstva“), ga. M. Dimitrijevičeva („Vstajenje“), ga. Lj. pl. Šramova („Madame sans gêne“) in ga. Irma Polakova („Don Cezar“ in „Zvonovi korneviljski“).

Slovenska opera. „Finis coronat opus“ moremo vzklikniti ob zapirajočih se vratih templja slovenske glasbene muze. Intendanca je izbrala G. Puccinijevo glasbeno dramo v treh dejanjih „Toska“ v zaključek letošnje operne sezone. Ta namera je bila zelo posrečena, ker ima „Toska“ vse one lastnosti, ki morejo zbuditi zanimanje pri poslušalcu. Po Sardoujevi drami sta znana libretista Illica in Giacosa spisala vzorno operno besedilo polno gledaliških efektov, ne zahajajoč nikdar v golo teatralnost. Puccini, slovenskemu občinstvu znan po svoji blesteči operi „Bohème“, je pa v muzikalnem oziru korakoma sledil intenciji libretistov. Zamudil ni nobene prilike, karakterizirati čustveno stanje posameznih momentov dejanja in je z ljubko svojo melodično obdalo vso glasbeno sliko s simpatičnim okvirjem.

Prvo dejanje, vršeče se v rimski cerkvi sv. Andreja, nas o hitrem razvoju dejanja vpelje v dramo ter jasno in naravno raztolmači značaje glavnih oseb. Ljubavni dvospev Toske in Mária v prvi polovici dejanja in impozantni zaključek s „Tedeum laudamus“ sta najlepši točki vse opere. Dramatični višek doseže opera v drugem dejanju, vršečem se v sobi Skarpije. Tudi v glasbenem oziru se odlikuje ta del opere po svoji elegantni, zaokroženi obliki. Hiter vedramatičen konec ima opera v tretjem aktu, kjer najdeta vrhu angeljskega gradu Toska in Mária svojo smrt.

Grozo vsega dejanja, v katerem umro vse štiri glavne osebe, je ublažil Puccini s svojo melodijozno, mehko in čustveno fakturo. Pevcem se daje prilika, pokazati vse svoje pevske in igralske vrline, orkester pa more zbujati v poslušalcih najraznejša čustva.

Krasna ta opera se je uprizorila štirikrat in zelo uspešno na slovenskem odru. Glavne vloge so bile v umetniških rokah, in je gospa Skálová kot Toska dosegla popoln uspeh. Edina ta ženska uloga podaja mnogo blestečih momentov, kateri so vseskozi dali gospej primadoni povod, ustvariti umetniško popolno in zaokroženo sliko. Mária je pel prvi tenor, gospod Orželski, ki s simpatičnim svojim nastopom v umetniško pomenljivih operah vedno z resnostjo zastopa svoj posel. Tretjo glavno ulogo Skarpije je z blestečo vervo predočil baritonist, gospod Ouředník, kateremu ne primanjkuje nobenih lastnosti, koje bi mu branile stopiti na visoko stališče gledališke umetnosti. Vsi trije umetniki so bili po zaslugi slavljeni od občinstva, zlasti seveda gospa Skálová in gospod Ouředník, ki sta si to opero izbrala v častna večera. (Gospodu Orželskemu je občinstvo izkazalo že svojo hvaležnost ob njega častnem večeru v „Don Cezarju“.) Gospoda basista Ránek in Bettetto sta imela manjši ulogi Angelottija oziroma cerkovnika in sta se v zvezi z gospodom Zachom (Spoletta) pridružila velečastno zgoraj navedenim trem pevcem.

Vsa oprema opere je bila za ljubljanske razmere dobra in bi bilo le želeli, da bi zbor v drugem dejanju ne bil pel

za sceno tako glasno; učinek bi bil tem večji. Govoreč o celoti ne smemo pozabiti vrlega gospoda kapelnika Beniška, ki je z veliko rutino in spretnostjo vodil ves komplicirani aparat.

Jaroslav Foerster.

Risto Savin: Poslednja straža. Opera v enem dejanju. V Zagrebu so uprizorili prvič pri predstavah na korist Strossmayerjevemu spomeniku trikrat zapored enodejansko opero slovenskega skladatelja Rista Savina (topničarskega stotnika Širca iz Varaždina), katere besedilo je spesnil češki libretist dr. Rik. Batka po Aškerčevi baladi „Poslednja straža“. Hrvatska kritika je priznavala komponistu velik talent, umetniško vrednost opere, ki je originalna ter proročuje našemu rojaku pot do svetovnih odrov. „Kakor je Parma velik v sladkih melodijah, tako je Savin velik v slikanju in analizi čustev“. Uspeh rojaka nas izredno veseli in upamo, da nastopi R. Savin skoraj z večjim delom!

† **Zvonimir Freudenreich**, hrvatski pevec in igralec, je umrl 41 let star. Bil je sin nepozabnega hrvatskega dramskega umetnika Josipa ter brat igralca Dragutina in subrete Micike. Njegove zasluge za hrvatsko pozornico, na kateri je deloval malone 18 let z največjim uspehom, ostanejo nepozabne.

Razkošný J. R.: Černé jezero. Najstarejši češki skladatelj J. R. Rozkošný, ki je napisal že več popularnih oper („Svatojanské proudy“, „Popelka“, „Satanelle“, „Stoja“), je prišel na oder „Narodnega divadla“ v Pragi z novo opero „Černé jezero“. Pri Rozkošném, ki ima danes 73 let, nahajamo vse sloge od stare opere preko zdrave dramske godbe do neokusnega italijanskega verizma, ki se slovanskemu duhu pač malo prilaga. Ta eklekticizem karakterizuje njegov slog in njegovo godbo, zato pa imajo opere Rozkošnega uspeh in povsod svojo publiko. Gotovo pa je, da ima njegova sveža opera „Popelka“ največjo ceno med njegovimi deli.

V. A. Krilov. 13. t. m. je umrl v Moskvi ruski dramatik Viktor Aleksandrovič Krilov, čegar mnogoštevilne drame so znane tudi izven Rusije. Krilov se je rodil 1. 1838. v Moskvi ter je študiral gimnazijo in je postal inženier. Pozneje pa se je posvetil pisateljevanju. Začenši z deli resnega značaja s silnim dramatičnim dojmom, je prešel pozneje k bolj lahkemu žanru vesele, lehkomišelnje komedije, kakor so „Razposajenec“, „Poletni sni“ i. dr. Krilov je obdelal v svojih dramah razna aktualna vprašanja društvenega življenja. Prva njega drama „Proti struji“ se je uprizorila 1. 1865. ter je imela velikanski uspeh. Poslej je spisal še okoli 30 komedij in dram, ki so stalno na repertoarju vseh ruskih gledališč. Ker je bil Krilov izborni poznavalec vseh sceničnih efektov ter je imel izvrstno tehniko, je pisal tudi dramatično z drugimi ruskimi pisatelji, ki so mu podajali surovo obdelano snov, Krilov pa jo je potem gledališko pravilno izdelal. Tako so nastale drame N. Polevoj-Krilov: „Carica Zofija“, Merder-Krilov: „Prva muha“ i. dr. Poleg tega je napisal Krilov celo vrsto člankov in študij o gledališču. Bil je tudi tri leta dramaturg Aleksandrovskega gledališča v Moskvi. Krilov je prevel končno okoli 70 drugojezičnih dram na ruski jezik. Koncem svojega življenja je Krilov oslepel ter so mu otrpnili udje; a tudi kot bolnik je še vedno narekoval. Vendar je ostala drama iz tega časa nedovršena. Slovensko gledališče je opozorilo dve igri Krilova: „Medved snubač“ in „Tretja hči“, obe z velikim uspehom.

M. G.

RAZNOTEROSTI.

Viljem Rohrman: Poučno potovanje v Švico. Pravkar je izdala c. kr. kmetijska družba kranjska VI. zvezek svoje „Kmetijske knjižice“ in ki jo je spisal Viljem Rohrman. Pi-

satelju ni bil namen podati v svojem spisu popis poučnega potovanja kranjskih kmetovalcev v Švico poleti 1904, temveč spisati poučno knjigo v prid našim kmetovalcem, ki naj spoznajo, da je Švica postala prva zgledna živinorejska dežela samo zato, ker so tamošnji živinorejci pri svojem delu hodili edino pravo pot do zaželenega cilja, ki je načrtan na vednostni podlagi. Pisatelj je popisal, kako je ravnati z gnojem in z gnojnico, kako se prideluje krma, kako se oskrbujejo travniki, opisal je planinarstvo, živinorejo, mlekarstvo in sirarstvo ter sploh vse, kar je v Švici v kmetijstvu dobrega in lepega, torej za Slovence vzornega. Ker je knjiga zanimivo ter živahno pisana, prepletena z dogodki naših potnikov-rojakov, je obenem mikavna in poučna. Vsebinska te knjige ni suhoparna kmetijska teorija, temveč iz življenja posnet popis vzglednega gospodarjenja švicarskih kmetov. Knjigi je pridejana slika udeležencev ter 33 drugih slik, ki pojasnjujejo berilo, med njimi več velikih podob, ki kažejo švicarsko plemensko goved v svoji popolnosti. Z izdajo te knjige je Kranjska kmetijska družba podala Slovincem novo učilo, in vsak naš gospodar, ki se količkaj zanima za kmetijski napredek, mora kupiti to knjigo. Knjiga se dobiva pri kmetijski družbi v Ljubljani po 1 K s poštnino vred.

Dr. L. Steuert: Soseba Razumnika govedoreja. Tako je naslov VII. zvezku „Kmetijske knjižice“, ki jo izdaja c. kr. kmetijska družba kranjska. Dr. L. Steuert, živinozdravnik in profesor kr. bavorske kmetijske akademije v Weihenstephanu, je doslej spisal 5 v resnici poljudnih kmetijskih knjig, in sicer v obliki pogovorov med vaščani in brez vseh kmetu nepotrebnih vednostnih prituklin; zato so se pa Steuertove knjige med nemškimi kmeti hitro razširile. Kmetijska družba je lansko leto izdala Steuertovo „Soseba Razumnika prasičjo rejo“, letos pa je izdala „Govedorejo“, ki leži s 60 podobami opremljena pred nami. Prevod tudi te knjige je oskrbel Gustav Pirc, ki je knjigo priredil primerno slovenskim potrebam. „Soseba Razum-

nika govedoreja“ je izvrsten praktičen vodnik za vsakega živinorejca. V knjigi je prav poljubno povedano, kako je umno ravnati s plemenskimi biki, kako postopati pri porodih krav in kako je pravilno vzrejati in krmiti goved. Ugovore starokopitnih sosedov zna Razumnik na razumljiv način izpodbijati, in ravno v obliki pogovorov med naprednim Razumnikom in starokopitnimi sosedi izvojevani prepričanja dajo knjigi zanimivost, da jo prebere vsakdo, kdor jo vzame v roko. Živinoreja je pri nas važna panoga kmetijstva, zato naj kupi vsak živinorejec to novo knjigo za 1 K.

NAŠE SLIKE.

Raphael Santi: Polaganje Krista v grob. (Umet. priloga). — **Čilska lepota.** (Umet. priloga). — **L. Arndt: Metanje kamnov v Bosni.** Kakor pri nas kegljanje ali balinanje, tako je med bosanskimi Slovani mohamedani običajna igra, ki se vrši na prostem, navadno na ograjenem vrtu. Igra, sorodna metanju grškega diskusa, je zdrava za mišice, za pljuča in za oči. — **T. Rali: Prodajalka prošnjih sveč.** Grški slikar T. Rali je podal tu prizor iz grške cerkve, kjer prižigajo prav tako prošnje sveče pred oltarji, kakor pri nas. — **E. Arndt-Čeplin: Z dunavskega močvirja.** Kjer se vali veletok Dunav preko Ogrske, se dela ponekod plodovito močvirje, polno divjačine, jelenov, srnjakov, divjih rac, ljuk i. dr. Tu je seveda prekrasni lov! — **Gizis: Sramežljiv model.** V slovansko vasico je zašel nemški slikar, da si poišče novih tipov in prizorov. V kmetiški hiši je našel lepo deklico, jo primerno drapiral in oblekel, da bi jo slikal. A prevelika radovednost sovaščanov in njihove opazke so jo zbegale, da jo morata tolažiti mati in sestra. — **Logarska dolina,** prelesten kot slovenske domovine na Štajerskem. — **Horst-Schulze: Letovišče ob morju.** To bi bil stan za pocta-samotarja! — **V. Stefanović: Težavna naloga.** — **Škofja Loka.**

ŠKOFJA LOKA.

„Žensky Obzor.“

Revue českých žen. Vychází
desetkrát ročně. Roční před-
platné K 4. Jednotlivá čísla
40 h. Redakce a administrace
Pracha, III., Thunovska ul. 20.

Glas

Matice Hrvatske.

Izlazi dva puta na mjesec.
Cijena mu je za članove
„Matice Hrvatske“ 3 K, za
nečlanove 4 K. Naročnina
se pošilja ali poverjenikom
ali upravništvu „Matice
Hrvatske v Zagrebu.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim crodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govékar v Ljubljani.